

Přítomnost

ROČNÍK XV

V PRAZE 14. ZÁŘÍ 1938

ZA KČ 2.—

So oder so

F. PEROUTKA

Válka jinými prostředky

SPECTATOR

Úvahy nad lánským hrobem

VILEM ŠTEFAN

Jak to dělají jinde?

KAREL NEDVĚD

Jak nacismus podvrací

F. ELWYN JONES

U nejslavnějšího karikaturisty

OTTO RÁDL

Po norimberské řeči — O potřebě rozumu a chytrosti

Ľudová strana hledá orientaci — Poslanec Fencik si stěžuje

Proč ne také „Venkov“? — Československá justice — Alkoholismus stále stejný?

KRAUS & SPOL.
tailors for gentlemen and ladies

Telefon 309-69

PRAHA II,
Panská ul. 10

V sebemenším bytě

získáte

PRACOVNÍM STOLKEM

č. 310

100 cm dlouhým, 65 cm hlubokým

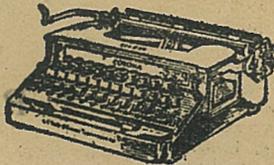
nástroj.

POŘÁDKU A POHODLÍ

PRAHA II., Vodičkova 32

CORONA

americký přenosný psací stroj
Nejstarší tradice a nejnovější
vymoženosti:

regulátor úderu
přemykání typového koše
rozšířená klávesnice
normální délka válce
robustní konstrukce atd.

GIBIAN

Gibian a spol. Praha II., Štěpánská 32
Zašlete bezplatně a nezávazně prospekt
nového modelu CORONA

JMÉNO .....

ADRESA .....

**Co byste dělal, kdybyste
byl ředitelem baru?**

Pravděpodobně byste především zajímavě upra-
vil místnosti. Dal byste krásné osvětlení. Po-
staral byste se o svěží hudbu. Angažoval byste
dokonalého kuchaře a ochotný personál. Po-
dával byste večere vybraně dobré a ne zbyteč-
ně drahé. K nim nápoje nešizené v jakosti
ani v ceně. Nuže pohleďte: to všechno jsem
udělal, takže máte ušetřenou práci a můžete
dělat hosta! Prosím, přijďte ho dělat!

J. NACHTMAN,
ředitel holandského vinného restaurantu.

Nám. Petra Osvoboditele, Štefánikův dům, roh
Sokolské a Ječné. Večere od 7. hodin od 7 Kč.
Taneční hudba od 8. hodin.

CIDIDLO
NA KOVY

OBÉ

PRÁŠEK NA
DRHNUTÍ

KDYŽ OPOUŠTÍTE SVŮJ BYT, nemůžete vědět, zdali
za Vaší nepřítomnosti nevypukne oheň, nebo se k Vám
někdo nevloupá, zdali Vy sám při řízení svého vozu nebo
Váš šofér nešťastnou náhodou nebudete mít smůlu,
nebo dokonce zdali sami nestanete se obětí nehody. Také
prasknutí vodovodní roury ve Vašem domě může Vám
nebo Vaším spolubydlícím způsobit škodu, kterou byste
byl povinen hradit. Také na cestě můžete přijít o své
zavazadlo buď krádeží nebo ztrátou. Nejlépe, když se
spojíte s Union, pojišťovací akciovou společností
v Praze I., Masarykovo nábřeží 4, filiálky v Liberci,
Brně a Bratislavě. Zastoupení v celé oblasti republiky.

Odborný lékař pro porod-
nictví a pro nemocí žen

MUDr. K. STEINBACH

PRAHA II., Havlíčkovo náměstí 22. — Ord. 9—11, 2—4. — Telefon 270-13

OBSAH 36. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: F. PEROUTKA: Ještě o krok dále. — MILENA JESENSKÁ: V pohraničí: ko-
lik bodů pro nás? — VILÉM ŠTEFAN: Dopis domů. — Hitler mezi stranou a armádou. — WILLY HAAS: Filmové Bienale
v Benátkách 1938. — JAMES KENDALL: Přehnané obavy z plynové války. — Svár mezi německými katolíky. — Včleňují
se... — Co se v Pudové straně nestalo? — Změna v Polsku? — Jak u nás do toho? — Společnost národů se schází... —
Jsou u nás pastoři? — Klasický příklad trpělivosti berního poplatníka. — Chee mít Německo monopol na pravdu? —
„Prostý vojenské povinnosti“. — Dopláčíme na německou sociální demokracii?

Přítomnost

řídí **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE I., NÁRODNÍ TRÍDA 11

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622 • Nevyžádané
rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt
roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.—. Pour la France et ses Colonies Frs 2.50.
Dohlédací pošt. úřad Praha 25. • Odpovědný redaktor Zdeněk Richter.

TISKEM KNIHTISKÁRNY ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA Č. 62

Přítomnost

ROČNÍK XV

V PRAZE 14. ZÁŘÍ 1938

ČÍSLO 37

So oder so

Asi půl hodiny před zahájením Hitlerova projevu v Norimberce vyšla v jedněch českých novinách otázka: zjedná Hitler jasno? Kdo se takto ptá, nemohl by být rovnocenným diplomatickým protivníkem Hitlerovým, protože vůbec nepochopil jeho metodu. Nejasno a nejistota jsou hlavním jejím prostředkem. Nikdy se jich nevzdá, pokud bude chtít ještě něčeho docílit. A sotva lze pochybovat o tom, že opravdu chce ještě něčeho docílit.

Poněvadž jsme zde skoro zatvrzele pochybovali o tom, že by německý kancléř dal už letos povel k útoku, tvrdili jsme, že má pro svůj norimberský projev ještě několik jiných možností; výslovně jsme z nich jmenovali, že by se mohl objevit jako anděl míru nebo že by také mohl úplně pomlčet o hlavním tématu. Vybral si ještě jinou možnost: promlouvaje mnoho a vášnivě o hlavním tématu, nevyslovil žádný požadavek přesně formulovaný; byl nejhrubší v tónu a mírný ve věci; málem rozbil svět na kousky a pak jej zase trochu složil dohromady; ačkoliv jeho urážky byly určité, jeho cíle se nezhustily v konkrétní návrh; nechal otevřeny všechny dveře k poměrnému dobru i k bezmárnému zlu; obsáhl ve své řeči dosti nebezpečných elementů, že by jimi mohl svět obrátit na ruby, ale v kritickém okamžiku řeči, kdy posluchač mohl očekávat výbuch, německý kancléř sestoupil se svého vzpínajícího se koně a pravil, aby tedy československá vláda vyjednávala se sudetskými Němci a dohodla se s nimi tak nebo tak — so oder so. Dohromady řečeno, mávl, jako upoutaný bůh války, před zraky světa šavlí v pochvě. Poskytl napínavý pohled na boj vášně s rozumem ve svém nitru. V pondělí večer, tolik můžeme pokládati za jisto, měla ještě rozvaha v tomto boji převahu.

Máme-li význam této řeči přesně zhodnotiti, musíme vycházet od hlavního tématu; celý svět s obavami očekával, nepoloží-li německý kancléř v československé věci nějaký radikální požadavek, od kterého by již nemohl ustoupiti. Neučinil tak, a to byla v pondělí večer věc hlavní. Nežádal ani plebiscit, ani zrušení spolku s Ruskem a Francií, ani autonomii, ani se nepostavil výslovně za karlovarské požadavky, ani neprohlásil, že poslední nabídka československé vlády nestačí. Kdybychom věčný obsah jeho řeči měli shrnouti jednou větou, zněla by takto: pokud se Československa týká, nedovolím sudetské Němce utlačovat, a je věcí československé vlády, aby se s nimi dohodla. Tento strážlivý obsah byl ovšem podán tak vášnivým tónem, že, měli-li jsme si jej uvědomiti, musili jsme napínati sluch, jako když k nám někdo mluví v hluku.

Minulý týden byl vyplněn napínavým divadlem: na scéně vystupoval anglický vyslanec v Německu, marně se snažící dostati se k Hitlerovi, aby mu sdělil stanovisko své vlády. Poněvadž zprávy si odporují, není ani jisto, zda se k němu dostal. Ale že výstrahy anglické vlády přece dolehly k Hitlerovu sluchu,

o tom netřeba pochybovat. Kdyby toho nebylo, řeč by byla po své věcné stránce jiná a snad už i činy by byly jiné. Kolektivní bezpečnost zase jednou fungovala jako 21. května. Bude se ještě někdo o ní vyslovovat opovržlivě?

Německý kancléř promluvil jako muž silných vášní a člověk, ve kterém nelibé dojmy hluboce seзарývají. Ukázalo se, že události kolem 21. května v jeho mysli uvázly jako trn. Po čtyřech měsících nepolevil jeho hněv nad nimi. Můžeme tušiti proč: byla to věc prestiže, a nacionálně socialistický režim není na nic tak citlivý jako právě na prestiž. Rozbírati tuto věc dále při dnešních tiskových poměrech asi nemohu. Ale aspoň o faktech je možno něco říci: německý kancléř právě pro 21. květen na nás nejprudším způsobem útočil. Snad proto, že se chtěl vyhnouti polemice s Anglií. Je přece známo, že zprávy o pohybech německého vojska vyšly z anglických pramenů, a že o několik hodin dříve, než my mobilisovali, a snad i něco věděli, anglický vyslanec již podnikal zákroky v Berlíně. Poněvadž však při norimberském projevu příliš ostrá polemika s Anglií nebyla na programu, musili jsme my posloužiti jako hromosvod.

Neboť v tomto čase hraje pravda v této i v jiných věcech jen nepatrnou roli. O tom svědčí také způsob, jímž německý kancléř promluvil o utlačování Němců v Československu. S politováním musíme říci, že po té stránce se projev německého kancléře nijak nelišil od proslulých projevů německého rozhlasu. Jest nám snášeti ostrou útrapu zcela nespravedlivého obviňování a mimo to ještě útrapu pohledu na to, jak ve velkém, mocném a důležitém evropském státě ke zkáze lidstva jest opovrhováno pravdou. Ale s těmito partiemi Hitlerovy řeči nemusíme polemizovati sami, neboť tak už za nás učinil světový tisk, v čele s anglickým. Je-li utlačování našich Němců tak velkým tématem a vypadá-li to chvílemi tak, jakoby se pro to měl rozsypat svět, proč být lehkomyšlný, proč nechtět vědět a proč k nám neposlati mezinárodní komisi, která by zjistila lehkou zjistitelnou pravdu? Přijali jsme lorda Runcimana, přijali bychom i ji, poněvadž v nás není nic z falešné pýchy. Říšský kancléř tvrdil, že Němci jsou u nás pronásledováni jako divá zvěř a dokonce obvinil československou vládu, že je chce vyhubit. V jakém kontrastu, někdy pro nás dokonce zahanbujícím, jsou proti tomu fakta! U nás, jak kdosi výstižně řekl, má četník dovoleno střílet teprve tehdy, když už je mrtev, a ještě je pak za to posmrtně suspendován.

Vlastním účelem Hitlerovy řeči bylo ponechati svět dále v obavách a nejistotě a snad je ještě i zvýšiti. Výslovně mluvě o tom, že německá opevnění dosud nejsou hotova, dal německý kancléř skoro najevo, že nemá v úmyslu vésti válku v tomto okamžiku. Jinak ovšem nepomohl utišiti žádné z nebezpečí, jimiž jest dnešek skličován, naopak, tónem svým některá z nich ještě zvýšil. Vytváří situaci, kdyby jednou snad mohl být nucen vésti válku i proti své vůli a proti svým výpočtům, které, jak se zdá, zůstávají chladné. Vyslovuje jaksi do zásoby a neurčitým

způsobem heslo sebeurčení, aby je v kterékoliv vhodné chvíli mohl rozvinouti.

Vysoká hra jde dále. V tom, co v německém postupu jest možno označiti jako bluf, se horlivě pokračuje. Tato taktika může míti jen tak dalece úspěch, dokud nedospěla na hranice posledního rozhodnutí druhé strany. Pak se může obrátiti proti svému původci. Pak ke své škodě může býti odhalen jako muž, který více mluvil, než zamýšlel. V tom případě by se pak buď musil pustit do podniků, do něhož se mu nechce a ve kterém si není jist svými šancemi, nebo se do něho nepustit a těžce ohrozit svou vážnost. Překvapení nejsou vyloučena. Ani zlá ani dobrá.

Kdo slyšel pondělní Hitlerovu řeč, musil si ihned říci: je ve vlastním obsahu pozoruhodně umírněná, ale její tón znamená tolik, jako přivésti do sudetského území vagonů trřaskavin. Půl hodiny po ukončení řeči vskutku začalo v německém území docházet k výbuchům. Na některých místech nepochybně pojali Němci řeč asi tak, jako Češi r. 1918 řeč Wilsonovu, a domnívali se, že státní autorita jest zrušena. Přes krajně vyhrůžný tón Hitlerovy řeči československá vláda ihned učinila opatření, jaká musí učiniti stát, který není odhodlán likvidovat: státní moc po prvé dostala povolení užít zbraně a v několika německých okresech bylo vyhlášeno stanné právo.

Nikdo se nemohl klamati o tom, jak nebezpečná situace tím vzniká několik hodin po Hitlerově řeči, jejímž hlavním obsahem byla podpora a ochrana, kterou je Německo odhodláno poskytovat sudetským Němcům. Zprávy o prvních mrtvých pak znamenaly, že válka může vypuknout do večera, jestliže německý kancléř bude stržen svými city. Píši tyto řádky půl druhého dne po vypuknutí oně nejkritičtější situace, jakou jsme poznali a která svými nebezpečnostmi daleko překonává všechny situace minulé. Zatím se zdá, že německý kancléř své city lépe ovládá, než se většina domnívá. Ačkoliv to během úterka vypadalo jako velmi pravděpodobná eventualita, Německo neudeřilo. Vyjevilo se za těch šestatřicet hodin, že německý kancléř se oddává úvahám v takové míře, jakou by od něho nebyla očekávala velká část veřejnosti, která nevidí za kulisy hry a myslí, že jest povinna bráti každé slovo řečnického diktátora do poslední písmeny. Jest zcela možno, že německému kancléři přišly nynější události v sudetském území nevhod a nečekané a že teď v skrytu poněkud kritizuje svou velkou výmluvnost. Jestliže nyní Německo nehodlá, jak podle některých známek jest i možno, činiti naší vládu úplně odpovědnou za události, za něž ve skutečnosti jest odpověden tón norimberské řeči, byla by to první loyálnost, již jsme od dnešního německého režimu zažili.

Jest nad rozumové síly kteréhokoliv člověka, aby nyní předpovídal nejbližší události. V rozumových našich silách bylo jen odhadnouti, že v německém vůdci jest více počtářské chladnosti, než se zdá na první pohled. Tento odhad byl i nyní, v situaci nejkritičtější, potvrzen. Ovšem dále se povede v myslí Hitlerově mohutný boj mezi racionálním a iracionálním, impulsem a rozvahou. Na výsledku tohoto boje záleží podoba života evropského lidstva ve zcela nejbližší době. Ovšem, nikoliv snad už jen na něm. Neboť, jak hlasy novin z Anglie naznačují, tato země

začíná již rozvažovat, stojí-li takovýto mír za to, aby byl žit. Táž nálada se rozmáhá i v jiných zemích. Záměrně týrané a znepokojované lidstvo může jedné chvíle dospět k hranicím své trpělivosti a zaříditi se podle německého rčení: lieber ein Ende mit Schrecken, als ein Schrecken ohne Ende.

F. Peroutka.

poznámky

Úvahy nad lánským hrobem

Před rokem zemřel Masaryk, a od toho dne zůstal podzim. Když zemřel, dolehl na nás na všechny smutek, jehož bolestná hloubka není vysvětlena loučením s milovaným otcem. Tato smrt v tento den měla plastičnost biblické události: Pohleďte, den se nachýlil a přišel další den, cizí, nejistý a mrazivý. Jak se zachováte, abyste tento nový den přestáli?

Masarykův den se skončil. Byl to jasný den v dějinách, jasný a průzračný. Kdo měl dobré oči, rozeznával obrysy do daleka. Věci byly nazývány pravým jménem — ano bylo ano, válka byla válka a dobro bylo dobro. Jako vždy v dějinách, i v tomto dnu žilo zlo, hloupost a infamie. Nebylo však lze doporučovati otroctví za svobodu, ničemnost za mrav, nenávisť za lásku. Na oněch pojmech, při jejichž jménu se naše generace teskně usmívá — na pojmech pravdy, spravedlnosti a mravnosti spočíval tehdy svět pokojně a neochvějně pro každého, kdo neklesl v cynika. Lidé měli různá mínění, ale žili ve společném světě. Nepřáli si vždycky totéž — ale věci, které si přáli, daly se vyjádřiti společným rozumem, společnou násobílkou a společnou morálkou. V dějinném Masarykově dnu stala se víra, že pravda vítězí, skutečností, kterou jsme všichni zažili. Svět nebyl veskrze krásný — to nebyl nikdy — ale přehledný. Prostě, byl to jasný Masarykův den. Když zemřel, začaly nad námi kroužiti přízraky pověry, cynické lži a nepřátelství k rozumu. Jak jsme obstáli v prvním roce?

Během tohoto roku zhostili se proroci nového životního stylu skoro vši zdržlivosti — začali popírat existenční oprávnění Masarykova státu, Masarykovo evropanství, Masarykovu humanitu. Slabším mezi námi, kteří rádi zmenšují nebezpečí, aby se vyhnuli boji, vzala se nadobro možnost zbožného sebeklamu. Ještě před rokem se snad někdo mohl utíkatí ze skutečnosti do subjektivního „optimismu“, a ni ž by vědomě lhal. Kdo dneš popírá, že jde o život a o smrt, lze v edomě. Nepřítel se přestal taktně přetvařovati, nepřítel Masarykova odkazu nedovolují nikomu, aby snil, že se ze zlé zápletky zítra vyklube malé nedorozumění, jež se dá hladce sprovodit se světa. Naopak — nedorozumění jsou ta tam. Ani ilusí není. V tomto roce od Masarykovy smrti naučili jsme se něčemu, co dynamičti formulují pro sebe a co ukládají jen o m druhým: „žítí nebezpečně“.

Žijeme však. Je to nahodilý dar osudu, nezasloužený a odvolatelný v příštím okamžiku? Nedošlo prostě zatím na nás? Ještě se nestříli, ještě jsme nehájlili sebe a svou věc zbraněmi. Ale i před touto stupidní zkouškou svalu vyskytly se zkoušky statečnosti a odhodlání žít — a v těchto zkouškách jsme částečně obstáli.

Jenom částečně. Neudělali jsme všechno dobře. Neujali jsme se Němců, kteří chtěli pomoci sobě i nám demokratickým rozumem — desetina úspěchů, které musíme dnes povolovat Masarykovým odpůrcům, byla by ještě před půl rokem dala Masarykovým záklům odolnost a životní sílu. Lenivě a nebdale jsme plnili svou morální povinnost oznamovati světu, že jsme v nebezpečí — tedy opomenuli jsme právě to, co považoval Masaryk v rozhodných letech 1916—1918 za svou podstatnou úlohu a čemu se věnoval. Velmi, velmi často přehlídli jsme zachmuřenou skutečnost, hledíce jenom do provinčních koutků svých stranických sekretariátů. Těchto chyb jsme se dopustili a ještě několika jiných. Vždycky jsme se dopustili chyb, kdykoli jsme se odklonili od Masarykova odkazu. A za každou takovou chybu musíme dnes platit.

Nedělali jsme však letos jenom chyby. Vydrželi jsme tento rok nejstrašnější nápor, jemuž byla republika dodnes vydána. Že žije, to není nahodilá milost. Republika jednala s pomocí československého lidu a československé armády. Nepodlehla ani v tomto nebezpečném roce pokušení prohlásiti lid za ne-

plnoletý a degradovatí jej za pasivní předmět politiky. V tomto mimořádném roce neužmula vláda lidu důvěru žádným „mimořádným opatřením“. A lid český a slovenský tu důvěru splatil, dokázal, že je lidem zralým, klidným a rozumným. Nefilosofuje o Masarykově realismu, ale koná jej. Přehlib v tomto roce lehkým pohybem ruky — hlasovacím listkem — všechny hloupé demagogy, kteří už se nemohli dočkat, že vyčtou státnímu vedení, jednajícímu pod nátlakem, „nacionální zradu“. Neupadl v tesklivou pasivnost, nýbrž projevil vůli žít a oddanost státu tak důrazně, že nikdo na světě nesmí počítat s unaveným skomíráním celého státu. Ve svém nejkritičtějším roce nerozpadla se republika na „pravcový“ a „levicový“ blok, vláda neztratila spojení s lidem. Dole nenastala žádná demagogická panika a nahore žádný autoritativní cynismus — a proto zůstala republika na živu. A proto zůstala věrna Masarykovi.

Československá armáda se neodrážila ve svém vývoji od lidu. Armády se obyčejně ve státních krizích povyšují nad lid, odlučují se od něho a „samostatňují se“ — a právě tato „samostatnost“ armád je vždycky vojensky znehodnotila. Československá armáda nepocítila v minulém roce toto pokušení ani na okamžik. Ba dokonce lze říci, že v žádné oblasti československého státu nebyl Masarykův odkaz spravován tak věrně, jako v armádě. Nestala se ani nadutou, ani lenivou. Zůstala demokratickou a realistickou. Všeličemus se přiučila a je bázlivá. Funguje pilně, přesně, po boku lidu a na hony daleko všeho „heroického“ vypínání. Nechť bude tato armáda postavena před jakýkoli úkol — nemusí to být jenom vojenský — lid Československé republiky jí může důvěřovat. A důvěruje jí. Československá armáda na Masaryka nezapomněla.

Čihalo na nás ještě třetí pokušení: „impresionistická“ hloupost chytráckého politikaření, jež je ochotno vzdáti se velkorysé koncepce pro zdánlivě okamžitě usnadnění. Na příklad nebezpečí „neutralisace“ nebo „dvoustranných smluv“. Neřká sám nepřítel, že nás bude jenom hladit, odhodíme-li zbraně. To je ona pošestlost, která asi nikdy nevymře. Její pramen nazývá Masaryk „impresionismem“ v politice — sklon lidí bez zásad potáceti se od jednoho dojmu k druhému, aniž by dovedli předvídat příští okamžik. Povoliti pokušení „neutralisace“, vzdáti se spojenců — to by bylo znamenalo ožbrojení a pak smrt. Masarykův stát zůstal Masarykovým státem. Nezapomněl ani v bubnové palbě nebezpečných létek, že Československo tvoří nerozlučnou část evropské fronty. Naše spojení mají velikou cenu, dokonce rozhodující pro náš život; to však není jejich jediná motivace, ani jejich obsah. Myšlenka československého státu stojí a padá s naší věrností k evropské spojenecké soustavě velkých demokracií — s naší věrností k Masarykově evropské koncepci. Odzbrojili bychom se nejen vojensky, nýbrž i ideově, kdybychom se omezili na provinční existenci „neutralisovaného“ státu. Mimo to by nám to nepomohlo ani na chvíli. Nepadli jsme tedy do léčky — ale na to nemusíme být ani zvlášť pyšní. Byla příliš prdhládná.

Nepředstírali jsme nikdy sílu, kterou nemáme. Potřebujeme Evropy, abychom mohli odolat útočníku. Abychom měli Evropu na své straně, musili jsme Evropě dokázat — a sice upřímně a poctivě, že se budeme bit jenom pro své základní životní zájmy a nikoli z prestižních nebo panovačských důvodů. Patrně to není samozřejmé. To je skutečnost pro nás důležitá, i když ji litujeme. Pánové, kterým „Times“ občas píše po chuti, pokoušejí se stále ještě desinteresovatí západní Evropu na československém osudu. To je jedna z okolností, s níž Masarykův realismus počítá, jako počítá kapitán s ledovci a pobřežní mlhou — jsou mu sice nesympatické, ale přes to musí dělat okliky. Kdo nepočítá s mlhou, není „statečný“, nýbrž neschopný kormidelník. Kdo však k vůli ní dělá okliky tak daleké, že narazí na útesy a nechá loď popotít, je jim tím spíše. Masarykův stát musí se držeti v obou nebezpečích: Nebyla oklika posledních dnů již příliš nebezpečná? Nebudeme dnes akademicky rozbírat odstíny. Nelze pochybovat o presidentově ochotě k podstatnému rozhodnutí v podstatné chvíli — vždyť on je právě muž, který pomáhal realizovati Masarykovu nepathetickou kombinaci čekání a jednání, ústupků a věrnosti.

Lid, armáda, zahraniční politika a státní vedení zůstaly Masarykově koncepcí věrný. To vyváží všechny chyby minulých let.

Vystačíme však s touto koncepcí, když už byl nastal „nový“, zachmuřený den? Smíme se ještě dnes řídit Masary-

kovou radou — uprostřed okolí, čerpajícího všechnu sílu z nezávislosti k Evropě a k humanismu?

Jedině Masarykovou radou. Je soustředěna ve slovech: mluvit pravdu a nebat se. Právě proto, že dovedl vyslovit i zlou pravdu, nepřehlížel Masaryk příští nebezpečí naší doby: „titanismus“ a jeho ochotu skočit nám na hrdlo. Masarykova filosofie dějin, Masarykova konstruktivní politika, Masarykova starost o armádu — všechno, co udělal a co nám doporučoval, bylo proniknuto vědomím, že budeme státi proti svému nepříteli ještě jednou. Proto platí Masarykova rada i dnes. A právě dnes.

Poněvadž se Masaryk nebál, věřil dějinnému trvání svého státu. Tento stát vytrvá, dokud budeme s Masarykem věřiti, že žítí v porobě je horší, než válčiti. Před rokem, když zrána svítily svítily, jsme ještě nevěděli, jak brzy na nás velká zkuška čeká. Nyní je zde. Uvidíme, byla-li tehdy naše přísaaha pravá — anebo musíme-li se hanbiti. *Vilém Štefan.*

Po norimberské řeči

Celým světem v napětí očekávané rozhodnutí v Norimberce nepadlo. Vývoj probíhá klikatě a jde o to, koho bude budoucnost. Patří demokracii či nacismu? Armády všech zemí jsou připraveny a mlčí. Náš boj teprve začíná, bude dlouhý a čekají nás dlouhé doby neklidu. Není konec krise! Německá armáda není demobilisována.

Československá zahraniční politika byla dobrá. President Beneš, který dvacet let za tuto politiku odpovídá, může být se svým dílem spokojen. S dobrým svědomím mohl klidným a uslechlým tónem skládat svému národu i světu účty ze své činnosti. Kruh demokracií je uzavřen a Československo v něm pevně zasazeno. Najdou se i u nás kritikové, kteří by chtěli podle své libosti a svého osobního vkusu vybírat i v zahraniční politice rozinky. Proč nejde s námi Polsko? A co Itálie? Museli jsme si ji sankcemi znepřátelit? Těmto nespokojencům je třeba říci, že se musí volit mezi „skupinami“ a nelze si sedat mezi židly. Spojenec musí mít pro své přátele cenu. Stát, který by řekl: „Já sankce dělat nebudu a počkám, až přijde na někoho, kdo ohrožuje přímo mne,“ by ovšem neměl žádnou cenu. Jisté jsme všichni litovali polského odklonu od nás a našich přátel a upřímně se těšime z pomalu se probouzejícího polského přátelství, ale není naší vinou, že jsme nikdy nemohli uposlechnout polské výzvy: volte mezi námi a SSSR!, poněvadž jsme neměli možnost takové volby. Naše zahraniční politika byla reální a její první starostí bylo se vyhnout osamocení, což se podařilo.

Budoucnost světa patří demokraciím. Kdyby svět neměl tuto víru, pak by Spojené státy a SSSR nikdy nebyly snesly japonské, Velká Británie a Francie italsko-frankovské incidenty bez války. My zachováme klid a rozvahu, poněvadž sdílíme toto přesvědčení. Nebojíme se války, jak jsme dokázali 21. května, ale nebudeme válčit, můžeme-li zachovat své právo také jinak.

Naše demokracie zvítězí, i když svoluje k ústupkům, které jsou pro tuto chvíli bolestné. My jsme přesvědčili Západ, že jdeme ve svých ústupcích Němcům skutečně na hranici všech možností, abychom zachránili mír a uchovali si svou cenu jako spojenci. To, že jsou na Západě také lidé, které o tom nikdy nepřesvědčíme, poněvadž jejich smýšlení je také nacistické, nic na věci nemění. Národy přece nemohou za malá a zájmové skupiny lidí, kteří znají jen a jen svůj hmotný prospěch.

Vypravuje se, že Hitler slíbil, že dobude Československa bez války tím, že nás „rozloží“. Nejlepší obranou proti této akci je klid a rozvaha. Působí nejen obranně, ale i útočně, a co se nepodařilo nacistické propagandě, může se podařit nám. Ovšem naše propaganda musí být zcela jiná než nacistická. My neoperujeme lži, nepotřebujeme zapírat jakékoli útočné úmysly, proto nemusí být naše propaganda usměrňována. Jen živá propaganda musí vycházet z jednoho zdroje.

Masarykova devisa „Rozčilení není program“ by měla být heslem všech. V rozhlase by ji měli opakovat, měla by k nám mluvit s pláten filmů, v divadlech by ji herci měli v přestávkách recitovat.

Náš program je závislý na rozhodnutí našich Němců, chtějí-li dohodu, klid a mír, nebo válku. *B. Palkovský*

O potřebě rozumu a chytrosti

President Beneš promluvil v sobotu večer, právě dva dny před řečí Hitlerovou — volba tohoto data jistě náhodná — velmi mírnou, klidnou, přesvědčivou a mírovou řeč. Někteří posluchači snad čekali řeč trochu radikálnější vzhledem k tomu

všemu, čo sa deje a chystá kousek ďalej za hranicami. Ale prezident výslovné rekel, že tentokrát necháva mezinárodnú veci úmyslné stranou a že se soustredí na veci vnútorné, že hovorí len k československým občanom. Snad se v tomto metodickom omezení a mirumilovnom tónu reči bude vidieť predovšetkým taktika, ktorá se formálne obracia dovnútra štátu, ale chce docíliť účinku hlavne ve svetové demokratické verejnosti. Jisté v tom trochu taktiky bylo — reči štátníku nejsou nikdy docela prosté ohľadom taktických — ale kdo si reč pozorné přečte, pozná, že ďaleko nebýla jen projevem taktiky, nýbrž že z ní mluvílo upřímné přesvědčení. Kdo tedy měl takové či onaké pochybnosti, učiní nejlépe, přečte-li si prezidentovu reč znovu.

Chceme tu stručně říci, jak jsme ji pochopili my. Její hlavní smysl podle našeho zdání byl, dát najevo, že československá vláda a československý lid jsou pevně odhodláni vyřídit úplně a spravedlivě národnostní otázku. Protože toto odhodlání dal prezident tak důrazně a závazně najevo, musí si z toho zpřátelená cizina vyvodit tento důsledek: Československu se musí poskytnout klid, mír a čas k vyřízení tohoto problému. Prezidentovou rečí Československo o ten klid a mír žádá. Nebude-li mu poskytnut, nepadá za to odpovědnost na ně, nýbrž na toho, kdo mír porušil.

Dokud nenastane osudné rozhodnutí a nevypukne válka, musíme mít my všichni řadoví občani úplně jasno o tom, jakou politickou úlohu musí náš stát a my všichni hrát. Všichni musíme pěstovat jakousi duševní hygienu za tím cílem, abychom se zbavili všeho neplodného rozčilení, rozhořčení, sklíčenosti, všeho citového zmltání, které oslabuje úsudek a vůli. Nade všechno musíme dbát toho, abychom měli chladnou hlavu a cíl, za kterým jdeme, stále zřetelně na očích. Jak dnes mezinárodní situace vypadá, nemusíme mít obavy, že nám nepřijde pomoc, kdybychom byli napadeni. Ale pamatujme stále, že se nám dostává této pomoci za jeden náš podstatný a závazný slib: že se poctivě, nezákladně a ze všech sil pokusíme o co nejrychlejší vyřízení národnostní otázky. Mnohým snad se zdá nespravedlivé a snad i neprozřetelné, že se nám tato podmínka klade ve chvíli, kdy máme v této věci uvnitř štátu partnera co nejnáročnějšího — což je ještě mírně řečeno — a kdy se proti našemu státu v sousedství osnují úmysly, o nichž musíme předpokládati, že jsou co nejčernější. Ale tato podmínka existuje a není v naší moci něco na ní měnit. Počítejme s ní tedy reálně a zařizujeme své jednání podle ní.

Není to úloha lehká a není ani zcela jisto, že ji budeme moci s úspěchem vykonat. Vyžaduje na naší politice, aby byla krajně smířlivá a krajně rozhodná zároveň — smířlivá v jednáních, které vláda právě vede anebo o něž se pokouší, rozhodná v zajišťování podmínek státní bezpečnosti a celistvosti. Ale jsme-li už v této situaci, nežalujme jen na nepříteli světa, nýbrž mějme také odvahu vidět, čím jsme my sami k ní přispěli. Prezident řekl, že nynější spád událostí nás nutí k rychlejšímu tempu v pokusech o vyřízení národnostní otázky, než jakým jsme až do nedávna postupovali. Národnostní otázka je podle jeho slov jediným vážným problémem našeho státu. Nuže, budme sami k sobě dost upřímní, abychom si přiznali, že jsme za dvacet minulých let v této věci leccos zanedbali a že jsme právě tomuto nejvážnějšímu problému nevěnovali dost pozornosti. Masaryk nám jej znovu a znovu připomínal, ale jeho upozornění nemělo účinku, jaký byl žádoucí a jaký on sám si nepochybně přál. Tolik aspoň se zdá jisto, že po roce 1926 jsme měli dost příležitosti, abychom se vyrovnali s naší německou demokracií. Nebylo k tomu dost odvahy a prozíravosti ani v našich stranách, ani v tisku. Tím jsme si hodně ztížili svou nynější situaci.

Neříkáme, že bychom tímto včasným vyrovnáním s německou demokracií byli zabránili vzniku sudetoněmeckého hnutí a mocnému vlivu nacismu na naše Němce. Ale jak jinak bychom se byli mohli tomuto hnutí opřít, kdybychom měli už za sebou to, co nyní musíme v závodním tempu dohánět! Byla by jistě nacistickému přívalu lépe odolávala naše německá demokracie, kterou jsme skoro úplně prohodopadali, a nebylo by také možno ze zahraničí klásti nám onu podmínku, o níž jsme výše mluvili. Byli bychom šli do nynějšího zápasu o státní existenci s čistým stolem a bez politických dluhů. Jinými slovy: byli bychom silnější jak uvnitř, tak proti přátelským nátlakům, které dnes zakoušíme. Mnoho je snad možno na tomto našem politickém opominutí omluvit okolnostmi, ale nelze omluvit všechno. Smířme se tedy s odpovědností, kterou neseme za tento neomluvitelný zbytek.

Mnozí z nás si asi nemohou srovnat v hlavě, proč na toto opomenutí, které přece není ničím víc než obyčejnou politickou chybou, zatím v jiných zemích se daly neslýchané politické zločiny, má náš stát nyní doplácet tolikerými nesnázení. To však je věc, s níž je zbytečné si lámat hlavu. Je patrné psáno

někde v knize osudu, že malé národy, stejně jako malí lidé, mají mít život těžší a trpět než národy a lidé velcí. Také s tím je nutno se nějak vyrovnat a neplýtvat zbytečnou energií vykřikováním marných protestů do hluchého vesmíru. Právě proto, že na něj osud uvalil takoveto postavení, bývá drobný člověk, má-li hlavu na svém místě, znamenitým počtářem a bytostí strážlivou a po všech stránkách praktickou. Dokud je to jakž takž snesitelné, protlouká se s vynaložením všeho vtipu životem, a když to je už nesnesitelné, dovede zorganizovat revoluci, která obyčejně rozmetá satrapovskou soustavu jeho vykořisťovatelů a utlačovatelů. I toto platí anebo může platit o národech, ale ovšem s podmínkou, že svědomí světa a spravedlnost je na jejich straně. Je úkolem politiky malého národa, aby mu tuto morální posici dobře zabezpečila.

Otnosti, které taková politika u svých občanů předpokládá, jsou ovšem přímo andělské. To jsme v těchto měsících na sobě už dokonale vyzkoušeli. Zpřátelená cizina na nás žádá, abychom byli přímo školským vzorem spravedlnosti, a to ve chvíli, kdy všichni víme, že se ukládá o náš stát. Všude kolem nás plno vyzývavosti, u nás doma plno vzpoury, a nám se ukládá trpělivost a nejobtížnější politické úkoly. Takový je svět pro ty malé, zatím co jiný svět a jiná pravidla platí pro ty velké. Ale cožpak se nám Masaryk málo namluvil, že národ v takovém postavení, jako je naše, musí právě proto být schopem nejlepší politiky a že musíme každý umět a dělat za čtyři, poněvadž je nás málo? Mysleme na tohoto velikého mrtvého a řiďme se jeho radami. Budme chytří, jak to dovedeme. A spolehněme při tom trochu na božskou a dějinnou spravedlnost, která učí, že trestání bývají a nakonec padají ti, kdo zhršili nezřízenou pýchou. Uraží-li nás, hrdě mlčme, ukládají-li o nás, čelme tomu jasným rozumem a účelnými skutky, napadnou-li nás, braňme se, jako to uměli naši předkové slavné paměti!

Tato poznámka byla psána v neděli, po reči Benešové a Goeringové, před rečí Hitlerovou. Dnes už má smysl jen dokumentární. Je dokladem toho, jak smýšlel český novinář pod dojmem prezidentových slov a jak smýšlel i dnes a bude smýšlet vždycky, pokud jde o německý lid našich zemí a zvláště o tu jeho část, která přes všechno protivenství vytrvala a bojovala s námi. Na duchu této části německého lidu vybudujeme jednu věrně demokratické bratrství národů naší republiky. Pokud jde o sudetoněmeckou stranu, postavila se svým pokusem o vzpouru mimo legalitu, a tu ovšem platí jiná, ta reč, kterou právě ona svou revolúou zahájila. Z. S.

Fudová strana hledá orientaci

Mnohé příznaky nasvědčují, že Hlinkova Fudová strana provádějí nyní plastickou operaci, jakou vážná situace vnucuje občas taktice i programu. Prozatím nelze dobře vědět, nebude-li operace trochu bolestná a nepostihne-li také některé vedoucí osoby osídlelé strany. V krátké době od Hlinkovy smrti přihodilo se již mnoho věcí, které dávají tušit, že Fudová strana hledá novou orientaci a nenachází ji snadno. V mnohých otázkách zašla příliš daleko a návrat je těžký. Mnohým lidem dala zas příliš volnou ruku.

Jestliže se první schůze představenstva po Hlinkově smrti vyznačovala tím, co se tam nestalo, je další vývoj charakterisován přemírou podivných událostí. Z tisku Fudové strany, který řídí ještě stále poslanec Sidor, bychom se mnoho nedověděli, ale tím významnější jsou pohostinské projevy některých odpovědných politiků Fudové strany v „Slovenském hlasu“, který se na Slovensku považuje za osobní orgán ministerského předsedy. Chceme-li soudit velmi opatrně, jest nám říci, že politika Fudové strany začíná běžet po dvou různých tratích: na jedné cestuje oficiální a odpovědné vedení (Tiso—Sivák), na druhé tisk, dirigovaný osobně poslancem Sidorem a psaný většinou lidmi radikální skupiny. To je asi smysl událostí, jichž si všimla také česká veřejnost.

Když některá politická strana zdůrazňuje vnitřní jednotu nápadně, je v pokušení věřit, že má asi vnitřní starosti. Ale v Fudové straně přihodilo se teď něco víc, neboť první záchvěvy pronikly už na veřejnost. Po velké manifestaci v Žilině se ukázalo, že místní organizace přišla na jednotný projev z příkazu a se souhlasem generálního sekretariátu strany, zatím co „Slovák“ celou věc odsoudil a dokonce popřel, že by některý člen strany mohl mluvit tak kladně jako to učinil zástupce Fudové strany na tomto projevu. Byl z toho patrně vnitřní konflikt, protože „Slovák“ na celou záležitost rychle „zapomněl“. Hned potom následovala společná porada tak zvaných autonomistických stran, kterou svolal Henleinův zástup-

politika

Spectator:

Válka jinými prostředky

Příští historik bude jednou s údivem sledovat zápas, který Hitlerův systém sváděl po léta s velkými evropskými demokraciemi. Historik bude v pokušení vystavit politice velkých demokracií špatné vysvědčení. A pohoršený údiv vzbudí v něm zejména druhé pololetí 1938, jež je ve znamení „zápasů okolo Prahy“, neboť se otáče:

jak se mohlo hitlerovské politice podařit, aby celý svět podlehl sugesci, jako by sudetští Němci byli hlavní otázkou světového míru, která se musí řešit bezpodmínečně podle berlínských přání?

jak se mohlo stát, že celý svět podlehl tupému strachu z války, ačkoli by už každý myslící člověk měl vědět, že války by se měl bát hlavně Hitlerův systém!

S dobrým rozumem nelze vskutku pochopit, že si svět na podzim 1938 prostě nevypočítal:

Koalice Anglie, Francie, Ruska a Československa (s Amerikou v záloze) má nad koalici německo-italskou (i kdyby měla za sebou Japonsko) takovou převahu, že porážka „osy“ je nepochybná. Mimoto je vnitřní struktura vládní soustavy v Německu a v Itálii toho druhu, že vojenská porážka znamená současně pád celého systému (a pravděpodobně i záhuby jeho představitelů). Vládcové v Berlíně a Římě mají tedy dost věcných a osobních důvodů, aby se války báli.

Vidíme skutečně, že jejich politika dovedla se dosud válce obratně vyhnout, zatím co s válečnými hrozbami dělá výborné obchody. Je nepochopitelné, jak může někdo považovat hrozby těchto lidí za vážné, ačkoli vítěznou válku nemohou vůbec vést — a je tragikomické, vidíme-li, jak bezmocně stojí demokracie vůči metodám, kterými diktátorské státy utvářejí svou politiku vítězně, ale ovšem bez války.

V tomto ohledu vzpomínáme bezděčně na stejný zjev v letech 1789—95 (a částečně v letech následujících), totiž na bezmocnost Londýna, Vídně a Berlína vůči metodám francouzské revoluce, kdy byl nepoměr mezi materiálně-vojenskou situací a osobně-politickým jednáním nápadně podobný. Tato vzpomínka je dobrým klíčem, chceme-li porozumět nynějším evropským poměrům. Jen v tom případě, když konečně pochopíme, že Německo prožívá revoluci, která se k ostatnímu světu obrací revolučními prostředky, způsoby a požadavky, máme naději, že tomuto revolučnímu ohrožení budeme s to úspěšně čelit. Patří k tomu ovšem i podmínka, abychom neulpěli v neplodné reakci.

Musíme především vědět, že se hitlerovský systém (představující revoluční hnutí) bude snažit co nejdříve bojovat ideologickými zbraněmi, které se omylem nazývají „mírovými prostředky“. Rozhodl se k tomu proto, že na tomto poli je jeho převaha nad ostatními státy, usilujícími o zachování dosavadního stavu, právě tak zřejmá jako jeho slabost v hmotných zbraních. Hitlerův systém ví dobře, že hmotné nevýhody může nahradit jenom ideologickou převahou a proto se snaží udržet ideologickou ofensivu všemi prostředky do

ce poslanec Frank, a „Slovák“ ovšem uveřejnil henleinovskou úřední zprávu pod titulem „na dobré cestě“, nezapomínaje upozornit, že „v základních otázkách týkajících sa prestavy štátu a úpravy národnostných otázok bol zaistený úplný súhlas. Bolo usnesené v spoločných poradách podľa potreby pokračovať“. Protože se vědělo, že na této poradě byl i dr. Tiso, bylo to v první chvíli velké překvapení. Ze by nový výkonný předseda dal úplný souhlas k přestavbě státu a že by se tak snadno podřídil henleinovské koncepci? Ukázalo se, že zprávu „Slováka“, která byla na dobré cestě vyvolat zmatek, diktovalo jenom Sidorovo přání, protože příští den vyšlo Tisovo rozhodné dementi: schůzka byla jenom informativní, Tiso se jí zúčastnil hlavně proto, aby vyslechl referát právního znalce SÁP a o nějakém společném postupu se vůbec nejednalo. Redakce „úřední zprávy“ se dr. Tiso nezúčastnil a ze schůzky odešel vůbec předčasně, protože měl důležitější povinnost — audienci u presidenta republiky. Stal se snad Sidor obětí mystifikace? Kdo zná jeho opatrnost, neuvěří nikdy takové výmluvě. Sidorovi se tato porada naopak hodila a proto se ocitlo oficiální vedení Pudové strany v situaci poněkud komické: Hlavní orgán strany neopravil zprávu ani slovíčkem a dr. Tiso ji musel vyvrátit v cizím tisku. V našich politických poměrech není to už maličkost. Jen si představte, že by předseda agrární strany dementoval důležitou zprávu „Venkova“ na příklad v „Právu lidu“. Nepřihodilo se to ostatně jenom dr. Tisovi: i jeho zástupce, poslanec Sivák, použil pohostinství cizího listu, aby mohl říci, že souhlasí s Pudovou stranou s Henleinovou a Eszterházyho stranou je pouze strašákem v českém tisku.

Takové důkazy vnitřní jednoty nejsou ani trochu přesvědčující. Právě proto, že jde o dalekosáhlé otázky, nejsou už rozpor jenom taktické. Události v Pudové straně dostávají zřejmě rychlejší spád a vyjasnění není asi příliš vzdálené, ačkoli každá předpověď byla by ještě předčasná a nejistá. V rovnici, kterou nám dává luštit Pudová strana, je velmi mnoho neznámých a proměnlivých složek. Je odhodláni dr. Tiso dosti pevně? Představuje opravdu novou orientaci? Je dost velkorysý, aby zjednal jasno bez taktických klíčků? Domníváme se, že změna závisí na několika okolnostech: na tom, jak se vyvine celková situace, jak se budou řešit zvláštní slovenské otázky, jak obratně budou na Slovensku ostatní politické strany (zejména jejich katolické složky) a snad i na tom, podaří-li se oficiálnímu vedení Pudové strany (dr. Tiso — Sivák — dr. Sokol) dosti rychle získat pevnou oporu u členstva a stoupenců.

K. Synek.

Poslanec Fencik si stěžuje

Svaz německých pekařů zaslal stížnost misi lorda Runcimana... Přes padesát německých obcí na Slezsku zaslalo stížnost misi lorda Runcimana... Sloveňští Puďáci pošlou deputaci se stížnostmi k misi lorda Runcimana... Poslanec Wolf přednesl lordu Runcimanovi stížnosti slezských Poláků... Maďarští nacionální poslanci stěžovali si u lorda Runcimana...

Patrně ještě nikdy nekvetlo kverulantské řemeslo v této zemi tou měrou, jako nyní, kdy novinářský ostrovtip překřtil hotel Aloron na „pražský Foreign Office“. Kde kdo si vzpomíná na každé domnělé příkoří a o nejednomu proviněním vůdci dme se hrud' pýchou při pomýšlení, že se jeho vzletným slohem sepsané stížnosti dotkne ruka anglického lorda.

Čtli jsme v novinách, že mezi ostatními vznesenými stížovateli počil anglickou misi svou návštěvou pan poslanec Fencik. Podkarpatoruští voličové pana poslance, jehož činností se naše soudy podle zákonů na ochranu republiky už zabývaly, nejsou svým poslancem příliš nadšeni, neboť v jarních obecních volbách utrpěla stranička pana poslance velmi značně. Nevíme, na jaký český útisk na Podkarpatské Rusi si pan poslanec stěžoval. Diskretnost anglické mise znemožňuje české veřejnosti, aby se dověděla obsah jeho stížnosti. Ale přece existuje jedna cesta, abychom byli spolehlivě informováni. Poslanec Fencik byl totiž na Podkarpatské Rusi zvolen do parlamentu na kandidátní listině Národního sjednocení. Když se toto sjednocení odhodlalo odpovědnout si v Pánu, přihlásil se pan poslanec do parlamentního klubu Národní ligy. Čtli jsme sice, že v tomto klubu něco nekdape, že pan poslanec Kut vyloučil z Národní ligy pana poslance Schwarze — možná také, že naopak — ale klub dosud existuje a pan poslanec Fencik je jeho členem. Nemohl by snad tedy „Polední list“ — orgán tohoto klubu — jenž si ze všech pražských listů nejvíce bere k srdci ujmu na státní prestiži, a nemohl by se poslanci Národní ligy pozeptat svého klubovního kolegy, na co si anglickému křepu stěžoval? Dověděli bychom se aspoň něco o státní povinnosti členů podkarpatského klubu Národní ligy.

K. N.

té doby, než bude nevýhoda vyvážena, a než přijde chvíle, která umožní násilný úder.

Optimističtí obránci současného stavu podléhají zčásti povýšenosti a zčásti je svádí vyčerpávající potřeba po klidu. Nechápu také revoluční dynamiku a jsou blaženi, mohou-li mluvit o „zachráněném míru“, kojíce se naději, že každý zachráněný měsíc činí válku nemožnější.

Především vidíme nové metody, dynamické zbuznění revoluční politiky — a na druhé straně bezmocnost postižených „statických“ mocností. Morální rozhořčení světa nad způsoby hitlerovské politiky a rozkladnou dynamikou nezmění nic na skutečnosti, že Berlín dosáhl právě tím velké úspěchy. Je opravdu zvláštní, jak demokracie nedovedou pochopit a čelit hitlerovským metodám, ačkoli tyto metody nejsou nijak velkolepé. Naopak, téměř s primitivní jednotvárností dějí se stále tytéž věci. Nejdřív ve vlastní zemi a po dobytí a upevnění moci také za hranicemi, při čemž nemusíme vůbec pochybovat, že by i metody udržení vnější moci byly v podstatě stejné jako ty, jichž se svět v Německu děší. Při tom se však ohrožené státy nepříučily téměř ničemu, podobajíce se rytíři, stále ještě věřícímu, že jeho železné brnění odolá i novým ďábelským nástrojům — totiž střelnému prachu.

Největší chybou ohrožených států je, že trvají stále ještě na starých myšlenkových kategoriích: považují „mír“ opravdu za mír a válka pro ně začíná teprve tehdy, když se už střílí.

Hlavní silou revolučních mocností, zejména však hitlerovského systému, je poznání, že lze také vésti „válku v míru“ — neúnavnou, hroznou, nekrvavou a přece velmi úspěšnou „válku všemi prostředky“, totiž prostředky, jež zaostali lidé považují za mírové.

Všichni nynější politikové a státníci zažili čtyřletou „válku všemi prostředky“, kterou Hitlerův systém vedl a také vyhrál proti Rakousku. Všichni viděli neuvěřitelné, ale vítězné ukončení, pozorující napjatě poslední úder, který už nenarazil na žádný odpor. Ale pochopili to a naučili se něčemu?

Jen si všimněme, jak si celý svět oddechne, kdykoli se v Berchtesgadenu nebo v Norimberku ozve nějaké slovíčko o míru a jak je pak celý svět ochoten přinášet oběti za „zachránění míru“, který je pouze válkou jinými prostředky. Do té chvíle ovšem — a jen do té chvíle — dokud je válka obyčejnými prostředky pro útočníka ještě příliš riskantní.

Vezměme na příklad aktuální případ Československa: ačkoli všichni znalci poměrů vědí, že se Německo nemůže odvážit války, protože při nynější světové koalici proti Berlínu byla by to vyložená sebevražda, přece se Praha vzdala prvního plánu, povolujíc pak druhý a třetí „nejkrajnější“ návrh a nabízejíc konečně „nej-nejkrajnější“ plán, který však v Berchtesgadenu přesto nenašel milosti. Národnostní statut, Hodžův plán, Benešův plán, tak se říká těmto politickým stupnicím a světový tisk nazývá další možné „řešení“ po pravdě Hitlerovým plánem.

Není to pro Německo od 21. května skvělý výsledek? A bez války! Bez jakékoli naděje na válečný úspěch! Není to přímo „skvělé“, uvážíme-li, že hospodářská a finanční situace říše je nepevná?

Optimisté se utěšují tím, že za to zůstal a zůstane zachován mír. Jak neznají dějiny!

Přes zkušenost s Rakouskem a sudetskými kraji, s Habeší, Španělskem a Čínou nevědí ještě stále, že právě tento „mír ze strachu“ je největší zárukou blížící se války, zárukou konečného násilného aktu, který byl „válkou jinými prostředky“ pouze připraven.

Děje se to zčásti záměrně — zčásti nezbytně. Záměrně se to provádí ochromením protivníka, rozpoutáním vnitřních bojů, vyhlodáním a podryváním správního a mocenského aparátu, aby vůle protivníka byla do té míry otřesena, že se raději dobrovolně vzdá, nebo aspoň dovolí, aby se jeho bojové možnosti zmenšily.

Cesty jsou k tomu různé. Uvedme jako příklad aspoň některé „pracovní možnosti“, které by se naskytly, kdyby se požadavky SdP uskutečnily: Henleinova strana nahradila by všechny české úředníky a zaměstnance ve veřejných službách svými stranickými přívrženci. Protože s touto částí českého obyvatelstva souvisí samozřejmě i existence obchodníků, živnostníků atd., podařilo by se do roka „pokojně“ vyhnat ze sudetských krajů alespoň polovici českého obyvatelstva.

Následky by nebyly jenom takové, že by se pro členy SdP uvolnila četná místa ve veřejné službě, ale dala by se současně lacino získat značná část obchodu a živností, což by se ještě zvětšilo „poarijštěním“ židovských obchodů.

Ale horší by byly ovšem politické následky: tlak asi 150.000 vyhnaných Čechů (a židů) byl by na pracovním trhu a v obchodním životě tím citelnější, že jde většinou o intelektuální a obchodní povolání, která jsou již stejně přeplněna. Hitlerovská politika počítá především s možnostmi antisemitského hnutí, protože v českých oblastech žádali by hraničáři přednost před židy, kteří jsou právě v těchto povoláních silně zastoupeni, a Češi je považují za germanofily. Mocné antisemitské hnutí ovlivnilo by nezbytně celou vnitřní politiku republiky a nezůstalo by bez vlivu ani na politiku zahraniční (to je právě důvod, proč vyhánějí hitlerovské úřady rakouské židy houfně do Švýcarska, Belgie a Holandska, snažíce se přivést k výbuchu tamější latentní antisemitismus).

Takových opatření ve válce jinými prostředky jsou ještě desítky a sta. Revoluční dynamika, kterou nepoutají žádné staré představy a mravní pochybnosti, vymýšlí denně nové působivé metody, využívajíc každou ochotu jako novou základnu pro pokračování v této válce.

O nic menší není však ani vliv opatření, která jsou nezbytným následkem cesty, po níž se revoluce dala. Všimněme si jenom obrovského zbrojení, jež Hitlerův systém světu vnutil: žádný stát nemůže zaplatit tyto miliardy z příjmů, a všude musí nastat nejen nesmírné zadlužení, ale i přímé snížení životní úrovně národů — a to se neděje nikde bez sociálních zápasů.

„Válce jinými prostředky“ bylo by už třeba věnovati obsáhlou politickou, hospodářskou a morální studii, ačkoli dosavadní zkušenosti nedávají velkou naději, že výsledky budou dobré.

Proto chceme prozatím vyvodit alespoň nejnaléhavější a nejprimitivnější závěr: je třeba, aby revoluční ohniště bylo obklopeno ohnizvdornou zdí obranných spojenectví, která by ohni neponechávala žádnou skulinu.

Pak se plameny stráví samy — a po nich přijde obnova, která následuje po každém zničení.

Této obnovy zúčastní se Evropa ráda — ale před ničivými plameny necht se chrání!

Karel Nedvěd:

Jak to dělají jinde?

V době, kdy je Československo pro svou národnostní otázku ve středu pozornosti celého světa, a kdy nemine den, aby některý right honorable nenavrhol v „Timesu“ nějaké nové řešení národnostní otázky v Československu, v takové době bude velmi zajímavé zjistit, jak to vlastně dělají jinde. Národnostní menšiny nejsou přece jen v Československu!

Začneme tedy naším východním sousedem, který je rozezlen na Československo proto, že potlačuje jeho soukmenovce a riskuje — prý jenom z tohoto důvodu — dokonce i své spojenecké svazky s Francií. Jak to tedy dělají

v Polsku?

Ale napřed, jak je to s těmi utiskovanými Poláky na Těšínsku? Národnostní útlak se projevuje především odnárodňovacím úsilím ve školství. O tom přece nemůže býti sporu. Zavoláme tedy na pomoc statistiku a zjistíme, kolik škol připadá na 100.000 Poláků v Polsku a na 100.000 Poláků v Československu, neboť tolik jich asi žije na našem Těšínsku. Dostaneme zajímavé číslice.

	Polských škol na 100.000 obyvatel	
	v Polsku	v ČSR
mateřských	5.8	68.0
obecných a měšťanských	86.3	108.0
středních	2.4	2.0
učitelských	0.7	1.0
odborných	2.5	23.0

Vidíte tedy, že Polsko má hodně důvodů, aby si stěžovalo na čechisační úsilí Prahy?

Podívejme se však, jaké příklady nám dává samo ve své zemi. V Československu tvoří národnostní menšiny 33.8% celého obyvatelstva, v Polsku 30.9%. V Polsku je 6 milionů Ukrajinců, 2 miliony Bělorusů, 2.7 milionů Židů a ¼ milionu Němců. Jaká mají politická práva? V ČSR mají menšiny parlamentní zastoupení, odpovídající přesně jejich počtu obyvatelstva. I polská menšina, která tvoří 0.66% obyvatelstva, má podle toho 2 poslance v pražské sněmovně. V Polsku by měli mít Ukrajinci 38 poslanců, Židé 16, Bělorusové 12 a Němci 6 poslanců. A ve skutečnosti? Ukrajinci 19, Židé 5, Bělorusové ani jednoho, Němci žádného. Když naše ministerstvo vnitra nepotvrdilo ihned druhého dne všechny německé a polské starosty, neměli berlínští a varšavští hlasatelé dost slov pro český útisk. Kolik starostů mají národnostní menšiny v Polsku? Tolik, že si jejich počet zapamatujeme velmi snadno: žádného.

A jak je to s národnostním školstvím v Polsku?

Pro děti národnostních menšin existuje v Polsku pouze utrakvistické školství. V mateřské řeči se vyučuje většinou jenom náboženství a někde ještě počtům. Dějepisu, zeměpisu a vlastivědě, tedy disciplinám, které mohou působit na národní vědomí, se vyučuje zásadně a pouze polsky. V Haliči, kde žije kompaktní a národně uvědomělé ukrajinské obyvatelstvo, bylo v r. 1914 celkem 2612 ukrajinských škol. Do roku 1935 zbylo jich pouze 458. Na Volyni zbylo z 1050 ukrajinských škol jenom 5, na Polesí z 250 — jedna. Jen 5% ukrajinských dětí chodí do ukrajinských škol, 27% do utrakvistických a 68% do polských. V roce 1921 měla ještě běloruská menšina 500 škol, nyní má 16 — pro dvoumilionový národ! Učitelé byli propuštěni, nebo posláni do polského kursu a přeloženi do ryze polského území. Towarzystwo Szkoły Białoruskiej — něco jako naše Maticе Školská — bylo úředně rozpuštěno a jeho funkcionáři odsouzeni do vězení. Vysoké školství, státem subvencovaná divadla nebo rozhlas v řeči tak početných a uvědomělých menšin? Neklaďte takové otázky, neboť na druhé straně Tater a Beskyd pohlížejí na ně, jako na špatný vtíp. Když l v o v s k á vysilačka — tedy stanice ve městě, které šestimilionová menšina považuje za své hlavní město — zařadila jednou týdně patnáctiminutovou ukrajinskou přednášku, měli jste číst polský tisk! Český tisk neprotestoval proti henleinovským provokacím tak rozhořčeně, jako polský tisk proti tomuto porušení „polskosti východní Malopolsky“.

Čím ještě se projevuje nacionální útlak? Proporcionalita ve státních úřadech anebo přidělování půdy rolníkům? Dvojazyčná označení nádraží, ulic, obchodů? Jazyková práva? Milý, naivní český čtenáři, odlož takové předsudky, jakmile v Petrovicích opouštíš hranice republiky. Ukrajinec nebo Bělorus může sice v některých vojevodstvích používat pouze v ústním styku s úřady své mateřštiny — ale to platí jen teoreticky!

Prakticky nejen v úřadech, ale i v kostelích začíná se ukrajinským a běloruským kněžím zakazovat kázání v mateřské řeči. Pozemková reforma byla provedena jenom na účet nepolských velkostatkářů — polská šlechta vlastní ještě i dnes všechny latifundie — a půda byla přidělena polským kolonistům, bývalým vojákům, kteří tak tvoří polonisační ostrovy ve východních oblastech.

Ale snad se tak zachází jen se slovanskými menšinami, které jsou celkem bezbranné — ačkoliv, když byla východní Halič připojena k Polsku, byla Ukrajincům radou velvyslanců zaručena územní autonomie, podobně jako Rusínům na Podkarpatské Rusi. Snad se Němcům, za nimiž stojí Hitlerova vláda, s níž Polsko udržuje nejlepší styky, vede lépe? V roce 1929, tedy před uzavřením polsko-německého přátelství, měli polští Němci 768 obecných škol a 29 středních. V roce 1935 už jen 490 obecných a nižších středních. Po uzavření paktu byla jediná dvě soukromá gymnasia v Poznani a v Grudziondzi zbavena práva veřejnosti. Celkem jen asi 60% německých dětí učí se německy (v Československu 95%!). Ale myslíte si snad, že aspoň těch 60% vyučují rodiči Němci? Mýlíte se, protože víc než polovina učitelů na německých školách jsou Poláci!

V Horním Slezsku platila do července 1937 zvláštní úmluva o menšinách. Podle ní měli Němci zvláštní ja-

zyková práva, rozvetvené školství a jejich církev — evangelická — požívala zvláštní ochrany. Sotva úmluva 15. července 1937 vypršela, rychle se sešel slezský sněm a zvláštním zákonem zrušil všechna jazyková práva Němců, usnesl pozemkovou reformu, připravil uzavření četných německých škol a ztížil postavení evangelické církve. Je třeba po pravdě říci, že i německé úřady zrušily v Opolském Slezsku stejně rychle všechna práva polské menšiny. 5. listopadu byla uzavřena polsko-německá menšinová dohoda, označená v tisku obou zemí za vzor smírného rozřešení národnostních sporů. Tato dohoda ujišťuje, že obě vlády nebudou menšiny násilně asimilovat, dávají menšinám právo svobodně používat mateřštiny v osobním a hospodářském styku — nikoliv ve styku s úřady! — zaručuje menšině právo, aby si sama vydržovala vlastní školy a zavazuje příslušníky k loyaltě vůči státu. Ve smlouvě není ani zmínky o „Volksgruppe“, o jejich kolektivních právech, o autonomii a pod. Nemělo by Československo nabídnout Hitlerovi a Beckovi, že upraví poměr německé a polské menšiny v Československu přesně podle smlouvy, kterou oba sjednali na ochranu svých menšin? Lord Runciman by rázem měl po práci!

Maďarsko.

Říšskému správci Horthymu v Berlíně připravili královské uvítání. Pochybujeme, že se při této návštěvě jednalo také o osudu půl milionu maďarských Němců. A přece porovnáme-li s jejich situací a s jejich národnostními právy situaci a práva Němců sudetských, můžeme tvrdit, že by maďarští Němci byli šťastni, kdyby měli desetinu těch práv, které mají „utiskovaní“ Němci v Československu. Maďarští Němci bydlí hlavně v 9 okresích, kde tvoří absolutní většinu obyvatelstva. Tyto okresy jsou v peštské sněmovně zastoupeny 12 poslanci — Maďary. Když se letos v lednu měly konat v jednom takovém okrese s německou většinou doplňovací volby, odvážila se německá skupina postavit vlastního kandidáta. Proti němu a na pomoc vládnímu kandidátu byl uveden do chodu celý státní aparát — a že Maďari dovedou „dělat volby“, to víme dobře všichni. Německý kandidát pochopitelně podlehl. Ale volební porážka menšiny nezmenšila rozhořčení maďarských národních korporací a časopisů nad „troufalostí“ menšiny. Rozhořčení jen vzrostlo, když se po prohraných volbách začala v německém táboře rozvíjet agitace pro založení samostatné německé politické strany, která by bojovala za menšinové německé požadavky. Rozhořčení se obrátilo hlavně proti vůdci tohoto německého hnutí, profesorovi Hussovi. V parlamentě byl ministr vyučování interpelován, zda se postavení universitního profesora srovnává s činností vůdce menšinového hnutí. Profesor Huss byl tak uštván, že nakonec sám požádal, aby bylo proti němu zavedeno disciplinární vyšetřování... Německá politická strana se ovšem neustavila. Sekretář německého vzdělávacího spolku dr. Basch, vystoupil proti pomaďarštvání německých jmen, jež vláda soustavně provádí — ale byl ovšem obviněn z protistátní propagandy a odsouzen k 5 měsícům žaláře. Jiný sekretář téhož spolku, Rothen, dostal 6 měsíců vězení za hanobení maďarského národa, poněvadž prohlásil, že maďarským vyučováním jsou německé děti ohlupovány. Až bylo celé předsednictvo tohoto spolku jedno-duše vládou jmenováno ze spolehlivých lidí.

Půlmilionová německá menšina má pouze 46 obecných škol. Kromě toho existuje 232 utrakvistických škol a na 220 maďarských školách učí se německé děti němčině. Ale kdo je vyučuje? Z 20.000 učitelů v Maďarsku je pouze 95 německé národnosti a 37 jich působí na maďarských školách. Ostatních 1265 učitelů v německých školách jsou čistokrevní Maďari. Dovedeme si představit, jak vypadá němčina, kterou žákům vštěpují. Pro půlmilionovou německou menšinu neexistuje v Maďarsku ani jediná měšťanská škola, ani jediná střední škola, ani jeden učitelský ústav nebo kněžský seminář. Celkem asi 10% německých dětí navštěvuje skutečně německé školy, a nové nařízení maďarské vlády ohlašuje přeměnu těchto německých škol ve školy utrakvistické. Abychom mohli porovnávat, uvádíme aspoň, že 750.000 „utiskovaných“ Maďarů v Československu má 5 gymnasií, 1 učitelský ústav, 19 hospodářských škol, 12 pokračovacích, 14 měšťanek a 789 obecných škol. A k tomu: 80% maďarských dětí navštěvuje čistě maďarské školy.

A stalo se něco? Co podnikla německá vláda na ochranu potlačovaných Volksgenossen? Když byl bývalý maďarský ministerský předseda Darányi v Berlíně a stěžoval si, že němečtí propagandisté „ruší klid v německých vesnicích“, odpověděl mu Göring: „Zjistíte-li, že jde o říšské Němce, pošlete je obratem do Berlína, já už si to s nimi vyřídím.“ A státní sekretář dr. Bohle, „vůdce zahraničních Němců“, přijel do Budapešti a prohlásil: „Jsu-li jednotlivci anebo nekompetentní místa, kteří se pokoušejí vést maďarské Němce proti maďarskému státu, mohu důrazně ujistiti, že na německé straně odsuzujeme takové počínání co nejostřeji. Říše nepřipustí, aby její styky s Maďarskem byly sebe méně rušeny neoficiálními extraturami politických fantastů.“

O postavení stotisícové slovenské menšiny není třeba mnoho psát: je vystavena nejhoršímu odnárodnovacímu úsilí a největšímu útlaku.

Jugoslavie.

Na loňském norimberském sjezdu nacionálně-socialistické strany mluvil říšský kancléř Hitler se zpravodajem Havasovy agentury o menšinovém problému a citoval při tom příklad Jugoslavie, kde je s režimem spokojeno asi 800.000 Němců. Jugoslávský ministerský předseda dr. Stojadinović byl rovněž hostem německé vlády, a z německé strany slyšeli jsme často projevy přátelství vůči Jugoslavii. Snad si tedy můžeme vzít příklad z toho, jak zachází se svými menšinami Jugoslavie (kromě Němců jde ještě o půl milionu Maďarů)?

Politické zastoupení? Kdysi, před státním převratem, měli Němci o sm poslanců ve skupštině, nyní mají pouze dva, tedy čtvrtinu toho, co jim podle zásady poměrného zastoupení náleží. Maďari mají pouze jednoho poslance. Posice v místní samosprávě? Žádné, protože obecní rady a správy okresů a banovin jsou v Jugoslavii jmenovány pouze z příslušníků většinyvého národa. Školství? Německá menšina má 154 obecných škol, 6 měšťanek, jednu střední školu a jeden soukromý učitelský ústav. Prosíme o srovnání se školstvím stejně početné maďarské menšiny v Československu, které jsme uvedli výše. Z tohoto srovnání vynikne, že uspokojivá — podle Hitlera — situace německé jugoslávské menšiny spočívá v tom, že asi 20% německých dětí navštěvuje německé školy. Nesmíme však zapomenout, že na těchto ně-

meckých školách je pouze zlomek učitelských míst obsazen Němci. (V Československu nechodí do německých škol pouze 5% německých dětí). Jiná velmi zajímavá zpráva z Jugoslaviie oznamuje, že v r. 1936 začal německý kulturní svaz v Jugoslavii uvažovat o založení jediného kočovného divadla, které by celou sezonu hrálo v různých německých osadách.

Rumunsko.

25% obyvatelstva Rumunska tvoří menšiny. Žije tam 1.400.000 Maďarů, 750.000 Němců, 500.000 Ukrajinců, 800.000 Židů a 400.000 Bulharů. Dokud existoval parlament, měli Němci a Maďaři po 8 poslancích. Určitá práva mají pouze Němci a Maďaři. Ukrajinská menšina se neuznává, nemá ani jednu školu, používání ukrajinštiny nebo ruštiny (v Besarabii) na školách nebo v úřadech trestají i suspendováním, řecko-katolické kostely a nadace, které byly v Bukovině koncem XVIII. století řecko-katolické církvi přirčeny, vracení se nyní rumunské pravoslavné církvi. Státní menšinové školství je velmi malé. Pro 4.5 milionů příslušníků všech menšinových národů udržuje stát pouze 335 obecných škol a 12 středních. Menšinové kulturní organizace — německé a maďarské — udržují si samy 1525 obecných a 136 středních škol. Postavení menšin se silně zhoršilo epizodou Gogovy vlády, která sice brzy padla, ale značná část jejích opatření zůstala a důsledně se provádí. Tak byl Gogou zastaven celý německý, ruský, ukrajinský a židovský tisk. Nyní byl Němcům povolen jediný list, který ovšem vypadá tak, že celá politická část je tištěna rumunsky a pouze místní zprávy a sport jsou v německé řeči. V Bukurešti byla ustavena komise, která má prozkoumat diplomy lékařů, kteří studovali na cizích univerzitách. Komise dosud zbavila práva vykonávat praxi přes 570 lékařů, většinou Židy, ale také Němce, Maďary, Rusy a Bulhary. Ostatní lékaři, příslušníci národnostních menšin — neboť pouze ti studovali v cizině — očekávají s hrůzou další rozhodnutí komise. Bez zbytečného hluku, ale rozhodně a systematicky proniká rumunský živel i do průmyslu a obchodu. Numerus valachicus, ač nebyl schválen jako zákon, provádí se usilovně v praxi.

V těchto dnech byl uveřejněn rumunský národnostní statut a berlínský tisk dával Rumunsko za příklad Československu. Nuže, co obsahuje tento rumunský národnostní statut? Ustanovení, že menšiny mohou svobodně používat mateřské řeči v osobním a obchodním styku, při náboženských úkonech a na schůzích. Slib, že budou poskytnuta ulehčení při používání mateřské řeči před soudy; právo zřizovat na vlastní náklad dobročinné instituce a školy, které budou proporcionálně dotovány ze státního rozpočtu. Ujistění, že děti národnostních menšin budou na státních školách vyučovány mateřské řeči. Máme si to vzít opravdu za příklad a podle toho upravit poměr sudetských Němců v Československu?

Italie.

V Itálii žije přes půl milionu Jihoslovanů a 300.000 tyrolských Němců. Čtenář, unavený statistikami, kterými jsme ho zatížili, nemusí se obávat, že budeme uvádět další: všechna menšinová statistika v Itálii vyjadřuje se jednou číslicí: nula. Neexistují žádné menšinové školy, menšinový tisk je zakázán, menšinová pracovníci deportováni. Gorický prefekt na-

řídil v září 1936 farářům, že nesmí při bohoslužbách a kázáních užívat slovinštiny — přestoupení tohoto zákazu se trestá deportováním. Administrátor fary v Dolině u Terstu, Slovinc Bidovec, byl na 5 let deportován na ostrov Tremiti — bez soudního rozsudku — protože ve výroční den popravy svého bratra dal na faře vyzvánět. V únoru 1937 bylo deportováno několik Němců, mezi nimi i jeden lékař, protože se při lyžaření v Alpách „neitalsky chovali“. V Griesu byli poslání do vyhnanství dva Němci, protože překryli pařeníště v zahradě starým italským praporem. V obci Brunici byla odstraněna s pomníku rakouských a německých vojáků ze světové války všechna německá jména. Bolzanský prefekt Mastromattei vydal nařízení, že všechna jména měst, vesnic, řek a hor musí být i v soukromém styku uváděna jen italsky.

Zvláštním bičem na národnostní menšiny jsou v Itálii zákony o vojenské obraně státu. Podle těchto zákonů mohou úřady tam, kde to vyžadují vojenské zájmy — to jest právě v pohraničí, obydlím národnostními menšinami — vyvlastňovat pozemky a vypo- vídat podezřelé osoby. Benátská banka „Ente per la Rinascita Agraria“ provádí takto vyvlastňování statků a selských dvorců v celém pohraničí a ruší mlékařská a vinařská hospodářství Němců a Slovinců. Ba i nošení národního tyrolského kroje je v Alto Adigo trestné. Je obecně známo, jak reagovaly hakenkreuzlerská strana a německá vláda na toto vyhlazování německého živilu v staré německé zemi...

A závěry?

Mohli bychom ještě mluvit o Německu, které má 1.500.000 Poláků a 80.000 Lužických Srbů, o Německu, v němž menšinová pracovníci jsou za národní práci souzeni jako za velezradu a kde se pouze 6000 polských dětí učí ve své mateřštině. Mohli bychom mluvit o Německu, které pronásleduje a doslova ubíjí židovskou menšinu — ale tato fakta jsou dostatečně známa.

Domníváme se, že na základě materiálu, který jsme přinesli, lze stanovit dvě these. První je, že se národnostním menšinám vede tím lépe, čím demokratičtější je země, v níž žijí. Režimy totalitní znamenají naopak pro menšiny odnárodnňování a vyhlazování. A za druhé: čím je režim v některé zemi přátelštější k Německu a čím víc je její ideologie příbuzná Třetí říši, tím horší je v ní postavení německé menšiny. Tím je snad podán definitivní důkaz — jestliže ještě někdo takové důkazy potřebuje — že v Československu nejde v podstatě o rozřešení národnostního problému, nýbrž o imperialistický tlak Německa, mířícího na východ a na existenci a samostatnost Československa.

Nyní budou u nás odstraněny poslední zbytky národnostních křivd, nyní se dostane národům v Československu takových práv, o nichž jejich soukmenovci za hranicemi nemohou ani snít. A jestliže ve zdraví a v míru přečkáme nynější bouři — nemylme se: až se přeženou mraky, bude Československo vzorem pro celý ostatní svět. Jen ve střední Evropě žije asi 20.000.000 lidí, kteří patří k menšinám a musí žít a pracovat v jinonárodním státě. V celém světě je takových menšin mnohem více. Národnostní zákony Československa stanou se magnou chartou pro menšiny kdekoli na světě. Na Československo se budou potlačené národy celého světa dívat jako na ideál, a nynější vládcové některých

států, kteří se ve své pošetilosti domnívají, že něco vy-
dělají, zúčastní-li se štvanic proti Československu, bu-
dou toho jednou ještě trpce litovat, protože jim utis-
kované národy předloží jednou účet, napsaný přesně
podle československého vzoru. Už dnes předložili
Ukrajinci v Polsku své autonomistické požadavky a do-
volávají se zcela nepokryté československého příkladu.
Už dnes je problém německé menšiny velmi těžkým
problémem v Polsku, v Maďarsku, v Jugoslavii a v Ru-
munsku. Až Němci v těchto státech pochopí, že fašis-
mus je jen překážkou jejich národnostního vývoje a že
Třetí říše zcela jednoduše vyměnila ochranu jejich
zájmů na velmocenské imperialistické aspirace — až
pochopí, že národnostní menšiny mohou žít klidně jen
v režimech demokratických — pak teprve bude jejich
hnutí silou, kterou nebude moci nikdo přehlížet. A to
ještě nemluvíme o potlačených národech na jiných pev-
ninách, které dosud o Československu nikdy nic nesly-
šely, ale teď slyší denně, že existuje ve střední Evropě
stát, který potlačuje své menšiny tak, že hrozí z toho
světová válka. Až poznají pravdu, budou i pro sebe žá-
dat stejné „potlačování“. Národnostní problém jednou
nadhozený, se už prostě nedá zatlačit; bude hrát stále
větší úlohu. Československo bude mít při tom zadosti-
učinění, že tento problém rozřešilo první a spravedlivě
a že se stalo vzorem celému světu. V tom je smysl ny-
nějších československých dějin. Není to málo. Je to do-
konce velmi mnoho.

Ne, nebudeme to dělat jako to dělají ostatní...

F. Elwyn Jones:

Jak nacismus podvrací

„Nevěřim, že je možný mír mezi národy, dokud nebudou mít
stejně právo a stejný právní systém. Proto doufám, že se jed-
nou nacionální socialismus rozšíří po celém světě. To není
fantastický sen, nýbrž dosažitelný cíl.“

Hitler ve své řeči v Mnichově, 14. března 1936.

Není to pouhá náhoda, že se lomený kříž tak rychle roz-
šířil po Německu i za jeho hranicemi“ — toto prohlášení
Führerovo (podle „Daily Telegraphu“ z 26. března 1938)
obsahuje trpkou pravdu pro všechny země dnešního světa.
Jak se toto rozšíření provádí? Hlavní směrnice nacistické
strategie nejsou tajemstvím. Nejen že se o nacistické strategii
píše v Německu veřejně, ale mezery v našem vědění byly
vyplněny nacistickým materiálem, nalezeným ve Španělsku
a v jiných zemích, a také indiskrecemi, kterých se tu a tam
dopouštějí sami nacističtí činovníci. Neboť nacistické spikle-
nectví je sice nebezpečné svými cíli, ale zároveň tak rozlehlé,
že je těžkopádné. Mimo to není vždycky účinné. Ve všech
zemích světa byla v posledních čtyřech letech nacistická
špionáž zjištěna a nacistická taktika odhalena. Přesto, že je
nacistická špionážní soustava nejnákladnější na celém světě,
jest ze všech velmocenských soustav nejméně účinná. V tomto
ohledu Německo, jak se zdá, neudělalo pokroku proti roku
1914, kdy za pouhý týden po vyhlášení války britská proti-
špionáž pochytila jednadvacet z dvaadvaceti německých vy-
zvědačů v Británii.

Nacistická útočná strategie záleží ve „vpádu zevnitř“. Za
tím cílem byla vytvořena složitá soustava. Má čtyři hlavní
zařízení: za prvé: nacistické státní organizace — vyslanectví,
konsuláty atd.; za druhé: buňky nacistické strany; za třetí: tak
zvané „nezávislé“ organizace a konečně: vlastní výzvědnou
službu.

Na štutgartské výstavě roku 1937 se ukázalo, že filiálky
nacistické organizace byly zřízeny a jsou v činnosti ve všech
zemích světa, kde sídlí Němci, včetně Velké Británie a Spo-
jených států. Bývalým německým koloniím ve východní a
západní Africe se na výstavě dostalo zvláštní pozornosti. Na
ohromné mapě Afriky, s bývalými německými územími, vy-
značenými žlutě, bylo zakresleno plno drobných lomených
křížů, z nichž každý vyznačoval zahraniční filiálku nacistické
strany. V celku existovalo z jara 1937 za hranicemi neméně
než 548 místních nacistických organizací. Byly sloučeny ve
45 národních skupinách a oblastech. K tomu přistupovalo
ještě 1097 skupin v námořní službě.

Ženoucí silou za tím vším je zahraniční nacistický ústav
pod vedením gauleitera Ernsta Wilhelma Bohle. Bohle je
ku podivu britský příslušník, narozený v Bradfordu, vycho-
vaný v Kapském Městě, který měl až do roku 1937 britský pas.
Bohleova organizace je nyní německým oficiálním podnikem.
Ve skutečnosti je přičleněna k německému zahraničnímu mi-
nisterstvu, a její činnost se těší diplomatické ochraně. Až do
roku 1937 se daly pokusy odlišovat německý stát od činnosti
nacistických stranických organizací. Ale v lednu onoho roku
bylo připuštěno, že Bohle byl

„pověřen vedením a řízením všech věcí, týkajících se německých
říšských poddaných, žijících za hranicemi, pokud spadají do pravo-
moci ministerstva zahraničních věcí.“

V létě 1937 byl styk mezi zahraničním ministerstvem a za-
hraničním nacistickým ústavem ještě více zúžen. Bohle jakož-
to šef zahraničního ústavu byl úředně povolán do zahranič-
ního ministerstva. Podle „Berliner Tageblattu“ dostalo se
tehdy Bohleovi práva „oznamovati svá rozhodnutí němec-
kým zástupcům po celém světě prostřednictvím diplomatic-
kého aparátu“. Tím je zdvořilým způsobem řečeno, že podle
nového uspořádání se dostává nacistickým intrikám plně di-
plomatické ochrany. Všechna sdělení nacistických zahranič-
ních organizací se mohou bezpečně posílat v diplomatických
zavazadlech. „Berliner Tageblatt“ se nijak netajil těmito ne-
ocenitelnými výhodami. Napsal, že začlenění Bohleovy orga-
nizace do zahraničního ministerstva je

„zvláště významné, poněvadž znamená, že žádný cizí stát nemůže
zakázat skupiny nacistické strany, neboť tím, že zahraniční organizace
byly začleněny do ministerstva, byla vnějšmu světu jasně prokázána
jednota strany a státu a bylo stanoveno, že německá stranická orga-
nizace v cizí zemi má podobnou povahu jako zastoupení německého
státu.“

Zahraněním úředníkům nacistické strany se tak dostalo
práva exterritoriality a jiných diplomatických výsad. Nikdy
v celych dějinách se vyzvědači netěšili takové ochraně.

Úřad pana Bohle je velmi významný v nacistickém poli-
tickém zřízení a jeho význam ustavičně vzrůstá. Kdežto
Bohleovo ústředí v Berlíně zaměstnávalo roku 1935 pouze
107 nacistů, zaměstnávalo jich roku 1937 až 700. Finanční
i politické prostředky, které má úřad k dispozici, jsou ne-
smírné. Peněžní vydání roku 1937 byla tak velkorysá, že
podle některých zpráv bylo jedním z důvodů resignace dr.
Schachta na ministerstvo hospodářství jeho marné úsilí snížit
úřední vydání na nacistickou činnost za hranicemi.

Důsledky tohoto faktu jsou velmi zajímavé. Dr. Schachto-
vi se jeho hospodářská práce (podniknutá částečně v zájmu
londýnského kapitálu, investovaného v německých podni-
cích) podařila v jednom směru, ale ztroskotala ve dvou ji-
ných. Podařilo se mu snížit vydání na civilní státní službu,
ale nedosáhl snížení výdajů na vojsko a na „činnost za hrani-
cemi“. Není žádné tajemství, že výdaje na zahraniční činnost
jsou tak veliké, že činí velikou částku celkového rozpočtu.
Podrobnosti o množství peněz, vynakládaných na nacistické

intriky za hranicami, nejsou ovšem známy, ale z chování dra Schachta v této věci je jasné zřejmo, že jde o sumy nesmírné. Nacisté vybudovali politickou strategii, která je přes svou podobnost s metodami, jakých kdysi užívaly imperialistické státy, přece jen pro svou rozlehlost a nesmírné pole své činnosti novým zjevem ve světové politice.

Metody, zřejmě z nacistických dokumentů objevených roku 1936 v Barceloně a odhalené ještě mnohem podrobněji roku 1937 francouzskou policií, nejsou jen pouhým průvodním zjevem nacistické politiky, nýbrž rovnají se svou povahou a rozpočtovými náklady přímo válce. Bohleův úřad je tak podstatnou součástí nacistického stroje jako ministerstvo války. Jeho pomocí se nacistická útočnost organizuje po celém světě.

„Uživatel násilí může být částí propagandy. Mezi oběma jsou prostředky každého stupně, od mírného přemlouvání k divoké masové propagandě, od volné organizace stoupců k vytvoření státu nebo polostátních institucí, od individuálního k masovému teroru.“

To jsou slova Evžena Hadamowského, šefa německého rozhlasu a pravé ruky Goebbelsovy. Nacistická „propaganda“ zahrnuje tak rozmanité činnosti, jako je přímá propaganda, činy individuálního teroru proti emigrantům a nepřátelům nacistického režimu, podplácení zkorumpovaných politiků a přípravy k invasi. Ohromná organizace byla vytvořena k provádění toho všeho. Úřad pana Bohle má osm oddělení, která pokrývají většinu města.

„Přístavní služba“ ve Španělsku.

Nacistická organizace v každé zemi má složitý systém pododdělení. Jádrem je nacistická buňka. Ta nevystupuje na veřejně. Zorganizovat ji je úkolem „německé kolonie“ v každém městě. Kolem nacistické buňky jsou pak seskupeny podrízené organizace, jako německá pracovní fronta, školské sdružení, církevní sdružení, liga německých žen za hranicemi, Hitlerova mládež atd. Nacisté kladou zvláštní důraz na poslušnost vůči místnímu vedení.

Je snaha tajiti nacistické podvatné akce. Tak na příklad v únoru 1935 vydal Bohle tuto instrukci:

„Z dobrého důvodu zdůrazňuji, že úřední korespondence mezi ústředím a zahraničními skupinami musí být považována za přísně důvěrnou a ukládána s největší opatrností. Velmi důvěrné dokumenty buďtež ničeny. Odpovědní vůdci nesmí dopustit, aby takové dopisy se dostaly z jejich rukou, a musí informovat jen velmi úzký kruh členů strany o jejich obsahu. Všechny případy nedbalosti musí být trestány se zvláštní přísností.“

Tajnost se také doporučuje v důvěrném „Mitteilungsblattu“, vnitřním bulletinu strany. Někdy se užívá zvláštního kodu, v němž se arijci nazývají „skupina 1“, členové strany „skupina 50“, svobodní zednáři „skupina M“ a židé „skupina U“. Nacističtí agenti činí zvláštní opatření, aby zastřeli své stopy, a nejčastěji se skrývají v nějakém obchodním nebo průmyslovém závodě. Na příklad ve Španělsku byli hlavní agent a náčelník Gestapa oba zaměstnáni v Siemensově filiálce v Madridě. Hlava barcelonské místní skupiny a později náčelník celé nacistické organizace ve Španělsku prováděl svou činnost pod záštitou jedné dovozní firmy.

Nacistické organizace samy se skrývají pod rozmanitými názvy. Tak ve Španělsku pracovala tajná policie jakožto „přístavní služba“. Každá nacistická místní skupina za hranicemi nebo podpůrné sdružení mají takovou „přístavní službu“ a své oblastní a státní ústředí. Bylo neméně než padesát vůdců „přístavní služby“ ve Španělsku a jejich činnost byla do podrobností seznána z dokumentů zachycených v Barceloně.

„Přístavní služba“ se dělí v pět „hlavních oddělení“:

1. Oddělení pro dohlídku na všechny komunikace pozemní i vodní,
2. oddělení pro dohlídku nad ilegální činností komunistických a socialistických stran, jakož i Černé fronty (Strasserova oposice),
3. oddělení pro dohled na všechny členy rozpuštěných stran (centrum a bývalí nacionálové),
4. oddělení pro dohled na nacistickou stranu a všechny přidružené organizace,
5. oddělení pro hospodářskou, průmyslovou a vojenskou protišpiónáž.

„Přístavní služba“ tedy vykonávala funkce Gestapa a rozvinula vyzvědačskou síť po celém Španělsku. V Barceloně byly shledány důkazy, že agenti „přístavní služby“ prováděli únosy, a byly odhaleny způsoby jejich teroru proti emigrantům. Taková „přístavní služba“ pracuje ve všech zemích, Měla rozhodující úlohu při potápění lodí — španělských, francouzských a britských. Je životní součástí aparátu německého ministerstva války.

Nacistická špiónáž se neomezuje na politické pole. Oddělení pro „zahraniční obchod“ při nacistické straně zorganizovalo také rozsáhlou síť špiónáže hospodářské. Úkoly tohoto oddělení jsou popsány ve velmi důvěrné zprávě v jednom z dokumentů, nalezených v kanceláři německé pracovní služby v Barceloně, a zní: „Dosáhnout ve všech průmyslových podnikách téhož postavení, jakého dosáhla politická organizace pro své skupiny za hranicemi“. Jedním z úkolů je zabránit cizím firmám, aby úspěšně konkurovaly s německými. Oddělení pro zahraniční obchod také špehuje německé obchodníky. Typická je v tomto ohledu denunciacie jednoho německého obchodníka ve Španělsku v září 1936, který dopravoval sušené léčivé byliny anglickými loděmi místo německými. Konečně je úkolem obchodního oddělení znacisovat německé firmy, které mají filiálky za hranicemi. To se dělá i ve Velké Británii. Letos v únoru byla na příklad zahájena z Berlína velká kampaň, která měla donutit všechny firmy s anglickými filiálkami, aby propustily všechny židy, které v Anglii zaměstnávaly. Německá vláda oznámila těmto firmám, že budou vyloučeny z podpor, jež se vyplácejí německým firmám za tím cílem, aby mohly podbízet ceny cizích podniků. Němečtí úředníci zvláště zdůraznili, že se toto opatření vztahuje zvláště na podpory zaručené za tím cílem, aby německé zboží mohlo konkurovat na anglickém trhu. V únoru 1938 byl tento nátlak namířen zvláště na jednu strojařskou německou firmu v Londýně. 18. února dostala jedna zaměstnankyně oznámení, že musí opustit společnost, protože je židovského původu, a byla donucena vzdát se místa. Tak se nacistické metody zavádějí v cizích zemích, a obchodní firmy, třeba s nechutí, jsou pohružkami donucovány podrobiti se rozkazům nacistického oddělení pro zahraniční obchod.

Fichte-Bund.

Mimo vlastní nacistické organizace byly vytvořeny ještě organizace zvláštní, aby pracovaly souběžně. Tak existuje pod různými jmény v cizině německý „Fichte-Bund“. Ve Švýcarsku se jmenuje „Svaz zahraničních Němců“. Ve Španělsku mu říkají „Svaz pro světovou pravdu“. Někdy se objevuje jako „Říšská liga proti Versailles“. „Fichte-Bund“ je pod kontrolou Rosenbergova zahraničního úřadu a jeho centrála je v Hamburku.

Jiná organizace pod vládou Rosenbergovou je „Antikominterná“. Jejím úkolem je „potírat bolševictví“ v cizině. Bere pod svou ochranu fašistické strany v různých zemích, posílá jim své zástupce a instruktory, provádí v nich svými agenty

v pravidelných obdobiach inspekci a cvičí v Nemecku fašisticke agenty pro práci za hranicami. Vydáva časopis „Antikominterná“ a jejím heslem, ktoré ukazuje na jakýsi nedostatok fantázie, jest „Protikomunisté sveta, spojte sa!“ Ústredí „Antikominterny“ je v Berlíne, ale vedlejší úradovná je v bezpečnom zátíši Ženevy, odkud sa rozosíla korespondencia této organisace.

Mimo tyto rozkladné organisace, ktoré pracujú v mezinárodním mēritku, založili nacisté prímerené organisace v každej zemi, líšící sa svou technikou, tak aby splnily zvláštní úkoly, ktoré každá země skýta.

Propaganda.

Roku 1933 vydal Goebbels smērnice pro své zahraniční agenty. Ale náhodou se jeden exemplár dostal do rukou také francouzskému listu „Le Petit Parisien“ a vyšel potom v Paříži jako brožura. Je z ní vidět, jaké veliké prostředky měli tito agenti dostat; píše se v ní:

„Kampaň pro získání veřejného mínění za hranicemi bude vedena příslušným ministerstvem a jeho činovníky. Bude stanoven veliký program, který využije všech nových prostředků. Hlavní z nich budou: rozšířené německé rozhlasové zpravodajství, podobné zpravodajství v neutrálním rouše, obratná rozhlasová propaganda organizovaná pro domov i cizinu, přímý vliv na cizí tisk podle smērníc, které budou plně objasněny, propagační publikace, články v cizím tisku v takové formě, aby se v nich nepoznala propaganda, osobní styky s cizími novináři a majiteli novin a vliv na ně poskytováním osobních výhod, propagační služba kulturní a cestovní, která bude obratně sloužit politickým cílům.

Mimo to se bude rozvíjet činnost všeho druhu, vypočítaná na ovlivňování veřejného mínění ve smyslu příznivém Nemecku, na př. příležitostné výstavy, zvláště grafické a osvětlující Nové Nemecko. Nemecké knihy a články budou překládány do cizích jazyků, zvláště anglického, španělského a portugalského.

Zde jen naznačujeme obrysy rozšířené německé propagační služby. Bylo rozhodnuto, aspoň prozatím, nechat otázku nákladů stranou . . . Je třeba znovu zdůraznit, že všechno, co se stane v oblasti této propagandy, musí se dít, aby to nebudilo podezření, že to pochází z německého pramene. Je nyní důležitější než kdykoli dříve, získati při tvoření sítě agentů pro propagační službu co nejvíce možno osob, které nebudou budít podezření.“

Tyto Goebbelsovy instrukce byly vydány před pěti léty. Od té doby už jeho ohromný propagační stroj pracuje ve všech zemích, kde nacisté hledají vliv.

Každá nacistická skupina za hranicemi má svého tiskového dozorce, který se zabývá cizím tiskem. V oběžníku, datovaném v únoru 1934, vytkl náčelník nacistické organisace ve Španělsku úkoly těchto dozorců takto:

1. dohlížet na místní tisk,
2. udržovat styk s řediteli a vydavateli, bez ohledu na jejich politický směr, tak aby se zabránilo publikaci protiněmeckých článků a aby tiskli články, které se jim dají k dispozici.

Nacisté také vypracovali systém podplácení tisku v rozmanitých zemích. Někdy se to děje přímou korupcí. Tak na příklad ve Španělsku byly noviny a novináři placeni za umístování článků. Mimo to byli významní španělští novináři placeni za články, otiskované v německých novinách. Tyto články byly placeny napřed a jen zřídka kdy se objevily v německých listech. Ale užívalo se také jemnější metody a užívalo se jí i nyní, aby se novináři dostali pod nacistickou kontrolu. To se dělá tak, že se zřídí insertní ústředna, která zadává jednotlivým listům inserci. Protože záplava německých inserátů stále roste, není těžko přimět noviny, aby jednak zaujaly politickou linii, příznivou hlavnímu inserentu, jednak aby více založily existenci na příjmech za inserci. Za nějaký čas se nacističtí inserenti třeba rozhodnou zastavit blahodárny příliv inserce, a noviny, které byly přivedeny k závislosti

na tomto zdroji příjmů, jsou polapeny. Tímto způsobem se dostaly pod nacistickou kontrolu na příklad tucty maďarských listů.

O tomto nacistickém tlaku na cizí noviny psala „Haagsche Post“ 1. července 1937 v článku svého vydavatele:

Zdá se, že miliony, které vydávají diktátoři na tiskovou propagandu, nejsou vyhozeny. Neomezují se to jen na domácí agentury. Také za hranicemi se zakládají nové časopisy a staré se podporují z fondů, přicházejících z diktátorských zemí. Žádná země není docela prostá těchto tiskovin. Mimo to, kde je možno, užívá se jako prostředku nátlaku inserce nebo zakazu prodeje. Každý den čteme o francouzských, amerických a holandských časopisech, jimž bylo odňato právo dovozu.

Ale to není všechno. Němcům, kteří u nás inserovali, protože se jim to vyplácelo, bylo vyššími mocnostmi řečeno, že to není žádoucí, a oni mlčky zrušili své smlouvy. Nám samotným pak se dostalo sdělení, že by toto omezení bylo zrušeno „kdybychom jen řekli slovo“. Jistě jsou u nás jiné listy, které mají podobné zkušenosti a kterým bylo obtížné v letech krise sloučit uspokojení svých akcionářů s dalším nezaujatým zpravodajstvím. Jsou důvodů k domněnce, že někteří obratní vydavatelé byli nuceni se podříditi.

Problém diktátorského vlivu na zahraniční tisk je nesmírně důležitý a neměl by už dále býti zavřenou knihou pro obecnost ve svobodných zemích, které si ještě váží opravdu svobodného tisku a chápe jeho význam.“

Pokud jde o Bohleovou organizaci, byla její propagační činnost objasněna s podivuhodnou otevřeností na štutgartské výstavě v srpnu 1937. Bylo tam ukázáno, že za účelem „udržování kulturních styků s mateřskou zemí“ vydává zahraniční ústav německý 37 listů a týdeníků v rozmanitých zemích, počítajíc v to Jižní Ameriku, Spojené státy a některá britská dominia.

Škola pro dopisovatele.

Bohle také ovládá novinářskou agenturu „Auslands-deutscher Nachrichtendienst“, která pracuje v úzké součinnosti s ministerstvem propagandy. Má ústředí v Berlíne a dodává pravidelně články a zprávy svým zahraničním filiálkám. Zahraniční ústav má také školu pro korespondenty, která má podle informací „Daily Telegraphu“, tisíce odběratelů mezi Němci zaměstnanými jako ředitelé škol, učitelé na elementárních školách a mezi učitelkami na mateřských školách za hranicemi.

Tato škola pro korespondenty je velmi důležitá. Dává nacistům možnost zachycovat cenné prameny informací o cizích zemích. Věc je tak důležitá, že na sebe upoutala pozornost britského parlamentu, a zvláštní zřetel se obrátil k nacistickému domácímu služebnictvu, posílanému do Anglie za vzdělačskými účely. Užívání vychovatelek jako nástrojů propagandy je zvláště vyvinuto v Řecku, kde stovky zvláště cvičených německých sil vytlačily anglickou a švýcarskou konkurenci tím, že nabízely své služby za daleko výhodnějších podmínek. Bohleova organizace vydržuje také za hranicemi i v Nemecku určitý počet škol, které navštěvují zahraniční nacisté a cizí fašisté, aby se vyučili v nacionálně socialistické politické a rasové ideologii. Pan Bohle, jak praví dopisovatel „Daily Telegraphu“, organizuje také zvláštní sekci, která bude věnována výhradně antisemitské propagandě mezi Němci, sídlícími za hranicemi. Ve skutečnosti se tato propaganda neomezuje jen na Němce. Nacisté vůbec podporují antisemitskou propagandu a řídí antisemitské listy v cizích zemích. Bohleova práce je usnadněna tím, že nyní je většina německé konsulární služby pod jeho dohledem, a všichni Němci za hranicemi dostávají od konsulátů pravidelně nacistické publikace. Aby někteří Němci, žijící za hranicemi, neunikli Bohleově síti, bylo v únoru 1938 nařízeno, že příště němečtí občané se musí hlásit u svého konsulátu, jakmile žijí v cizině déle než

tří měsíce. Neučiní-li tak, nedostane se jim ochrany německé vlády a za určitých okolností budou zbaveni německého občanství.

Ve skutečnosti je nyní celá německá diplomatická služba k dispozici nacistické mašině. V prvních dobách nacistické vlády mohli staří diplomaté podržet svá místa, ačkoli se na ně vykonával silný nátlak. Ale Hitler brzy vytvořil zahraniční oddělení strany jako školu pro nacistické diplomaty. Hlavním instruktorem byl Herr von Ribbentrop. Brzy byli k vyslancectvím posláni propagační attaché a zároveň bylo nařízeno v diplomatické službě znacisování zevnitř. Podle arijského paragrafu byly z diplomatické služby odstraněny nearijské živly a silným nátlakem byli staří diplomaté donuceni vstoupiti do nacistické strany. Tím byli postaveni pod disciplinární kontrolu strany a učiněni odpovědnými straně za všechny své akce. Následkem toho je, že německý diplomat není už podřízen jen zahraničnímu ministerstvu. Je mimo to pod kontrolou šéfa zahraniční organizace, pana Bohle.

Německý diplomat musí tedy sloužit třem pánům a poslouchat rozkazů od každého z nich. Nacistická strategie vpádu zevnitř je tedy nyní řízena z německých vyslanectev a konsulátů.

Válka ve vzduchu.

Rozhlas se stal velmi mocnou zbraní nacistické propagandy, a od svého uchvácení moci nacisté vypěstovali stejně obratnou techniku rozhlasovou jako tiskovou. Nacistická propaganda na krátkých vlnách byla zahájena roku 1933 se zvláštním vysíláním pro Severní a Jižní Ameriku, Afriku a Dálný východ. Roku 1934 k tomu přistoupily přednášky pro Jižní Asii a Australii a 1935 pro Střední Ameriku. Dnes zaplavuje nacistickou propagandou celý svět dvanáct vysílačů, které se dělí na šest oblastí, z nichž každá má zvláštní program.

Vysílá se německy, holandsky, španělsky, anglicky, portugalsky a jinak, jak se uzná za potřebné. Pro Evropu byla vytvořena propagační centra. Ze Saarbrückenu se vysílá pro Alsasko a Lotrinsko, z Vratislavě, Vídně a Lipska se řídí propaganda do Československa, Maďarska a jihovýchodní Evropy, z Královce do Polska a baltických států, z Mnichova do Tyrol a z Königswusterhausenu do celé Evropy. Mimo to nacistické Německo vykonává silný nátlak na rozhlas sousedních zemí. Tak koncem roku 1937 žádala soustavná kampaň v německém tisku, aby lucemburská stanice byla „osvobozena od francouzské nadvlády“ a aby se „rozpomněla na historické germánské vztahy“.

Jiný obor činnosti této nacistické ofensivy je organizovat posluchače a poslouchání. Za tím účelem se „zahraniční Němci“ sdružují ve skupiny a dostávají instrukce stran ladění na krátké vlny. Propagační stanice jsou většinou krátkovlnné. Němečtí komunisté využili této situace a rovněž vysílali své zprávy na vlně 29.8. Uvnitř Německa organizuje poslouchání celá řada cvičných radiových odborníků.

Konečně přišli nacisté na důmyslný plán, jak ovlivnit vysílání v cizích zemích. Roku 1937 dostala firma Telefunken objednávku na zřízení čtrnácti rozhlasových stanic v cizině. O stanici postavené v Athénách se pravilo, že je to nejsilnější stanice na blízkém východě. Jiná německá stanice byla objednána pro Bulharsko, další pro belgické Kongo, jiná pro Argentinu, jiná pro Afganistan, tři pro Siam, tři pro portugalskou Guineu a tři pro Čínu. Na těchto stanicích jsou zaměstnáni nacističtí technici a Goebbels má v úmyslu využít jich také pro vysílání.

Společnost Telefunken si zajistila tyto objednávky tím, že podala daleko nižší oferty než konkurující firmy anglické a

americké. Aby jí umožnila toto podbízení, zajistila jí nacistická vláda velké podpory, které se zdánlivě platí z příjmů vybraných od majitelů přijímacích stanic. Roku 1936 zaplatilo sedm a půl milionů německých posluchačů 180 milionů marek za své licence. Z toho se užilo jen 47,750.000 marek na vysílání a zbývajících 132,250.000 marek šlo na subvence.

Z německé rozhlasové propagandy nejsou vyloučeny ani válečné úkoly. Plukovník Fellgiebel napsal, že je třeba vysílat propagandu na vlnách všech délek, zvláště na krátkých, které lze usměrňovat, což je výhodné hlavně pro mimoevropské kontinenty. Bude prý také potřebovat vysílače, které by se specialisovaly na rušení cizích stanic. Propaganda na všech možných vlnách a ve všech možných jazycích prý se musí zvláště usilovně pěstovat před vypuknutím války. Konečně prý se nesmí zapomínat na vysílání obrázků a televizi, jakožto propagační prostředek doma i za hranicemi.

literatura a umění

Otto Rádl (Londýn).

U nejslavnějšího karikaturisty

Vnímá člověka všemi smysly.

Procházíme se s Davidem Lowem po velkém trávníku jeho zahrady, kolem tenisového courtu a kolem besídky obrostlé růžemi, jako v románě pro mladé dívky. David Low, jehož vydaných osm svazků karikatur a různých postřehů k nim ukazuje, že není jen geniální mistr kresby perem, tužkou nebo uhlem, nýbrž že je i neobyčejně vzdělaný a přemýšlivý teoretik karikatury a politického kartonu — mluví o rozdílu mezi dobrou a špatnou karikaturou. Pro něho karikatura nějaké literární nebo politické osobnosti je vždycky založena na hlubokém studiu tohoto lidského typu, jeho charakteru a jeho činnosti a ve svých portretech podává vždycky úplnou studii celého člověka. Podle jeho názoru nestačí k dobré karikatuře zachycení několika „charakteristických rysů“. Proto také nestojí za nic výrobky „kreslířských pirátů“, kteří se spokojí tím, že sbírají postřehy různých karikaturistů o určité osobnosti a pak si z nich vytvoří novou versi, kterou vydávají za karikaturu vlastní. Tyto karikatury bez znalosti živého člověka jsou stejně špatné jako karikatury, pořizované podle fotografií. Low praví, že není možno udělati podle fotografie karikaturu člověka stejně jako není možno napsati jeho životopis z letopočtů a fakt, uvedených v „Who is who“ nebo v Naučném slovníku.

Low praví, že kreslíř karikatury se nesmí omezit na to, co je vidět očima, nýbrž že je třeba kreslit člověka tak, jak mu rozumíme a jak ho vnímáme všemi smysly. Rozumí prý velmi dobře středověkému malíři portretů, který nechtěl portretovati žádnou ženu, dokud ji nepolíbil, poněvadž se chtěl přesvědčiti, jak chutná, aby ji mohl správně namalovati.

„Znal jsem jednoho nastávajícího karikaturistu,“ praví Low, „jenž měl velkolepý nápad. Založil si kartotéku s listkovým indexem nejrozmanitějších druhů očí, nosů, úst, obočí a jiných rysů. Doufal, že tak uvede do své práce systém, jestliže celé lidstvo uvede na určité společné rysy, každého člověka si zařadí, že na příklad má nos A 1, nohy 42 b a bradu 19. Tenhle postup spočívá na absolutním omylu. Karikaturista musí identifikovati a nikoliv klasifikovati. Karikaturista se musí zajímat o to, v čem se určitý lidský typ naprosto liší od ostatních a nikoliv, v čem se jim podobá.“

Zkušenosť se Shawem.

Pouhé rysy obličejů však nic neznamenají, i kdyby byly sebe charakterističtějšími. Podívejte se na tvář mrtvého člověka. To je pouhá mapa, to je prázdny obal. Charakteristické rysy sice zůstaly a přece všechno zmizelo, co vyznačovalo osobnost zesnulého. Pouhé charakteristické rysy nejsou než trámovým obličejem. Jdu-li na odpolední procházku, potkám snadno dva nebo tři H. G. Wellse, pět MacDonaldu, deset Baldwinů a několik tučtů Hitlerů. A přece by se žádný z nich nehodil za model Wellse, Baldwinů ani Hitlerů.“

„Tohle je karikatura Bernarda Shawa, kterou jsem udělal asi před deseti lety. Shaw už byl kreslen a malován a plasticky znázorněn častěji, než kterýkoliv jiný z dnešních spisovatelů, a přece nikdo z těch všech umělců nezachytil to, co představuje lidskou stránku Shawovu. Ani Rodinovo poprsí, které stojí v jeho pracovně, není dobré. Shaw pravil, že Rodin ho portretoval, aniž ho vůbec znal, čímž ovšem v našich očích Rodin klesá. Jeden evropský sochař udělal před nedávnem třímetrovou mramorovou sochu Shawa. Když socha byla dokončena, nevěděl ani autor ani kdo jiný, co s ní počít. Navrhl jsem jim tehdy, aby ji postavili před tabáční trafikou s krabicí mramorových doutníků v ruce. Ale oni neposlechli.“

Low vypravuje, jak se snažil vystihnouti Shawovo irčanství i růžovost jeho obličejů, jak musil vymýšlet technické triky, aby uvedl jeho obočí, nos, bradu a šíji s důrazem, který si vyžadovaly a aby dodal očím správné postavení v poměru k ostatním částem obličejů. Musil se při tom mnohokrát odchýlovati od faktických proporcí Shawova obličejů a teprve pak dosáhl dokonalé podoby.

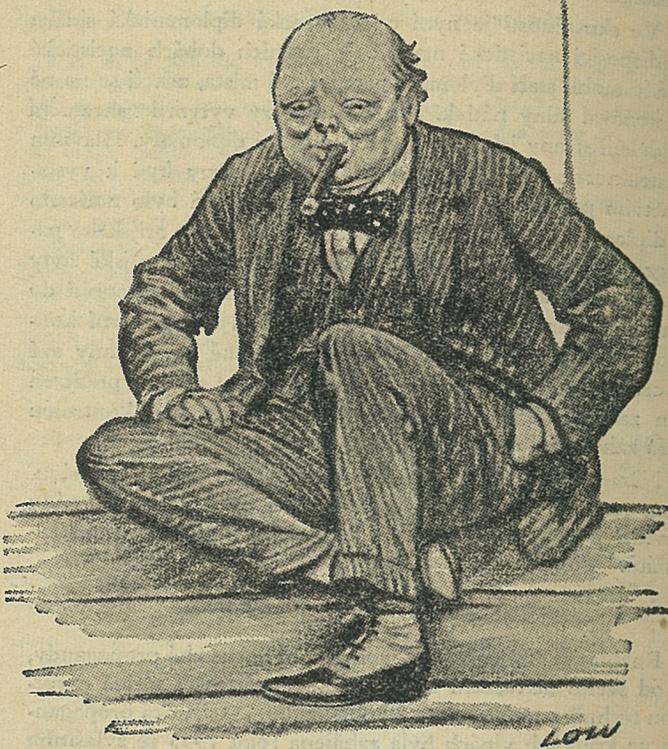
SIR JOHN SIMON

leko více vámi, než vy jste sám. Karikaturista má udělati prase daleko více prasem, než je udělal Pán Bůh.“ Roger Fry to vyslovil učeně: „Karikatura je specialisovaný druh umění, v němž přiměřenými prostředky se objevují elementy inherentní v přírodních formách.“

Lidé jako zvířata.

Kdysi bylo velmi populární formou karikatury malovati lidi jako zvířata. Je to snadné, protože většina lidí připomíná svou tvář nebo svým chováním nějakého živočicha. V každém zástupu lidí najdete osly, jehňata, vepře, krávy a také kachny. V každém vlaku podzemní dráhy vidíte nějakou žirafu, která vystupuje, a lvici, která sedá na její místo, a nějakého slona, jenž právě šlápl gazele na střežec. Kreslení lidí jako zvířata je sice někdy velmi efektní, ale velmi prostý druh karikatury. Podobně je také možno vzíti za námět ke karikatuře, že pan ten a

WINSTON CHURCHILL

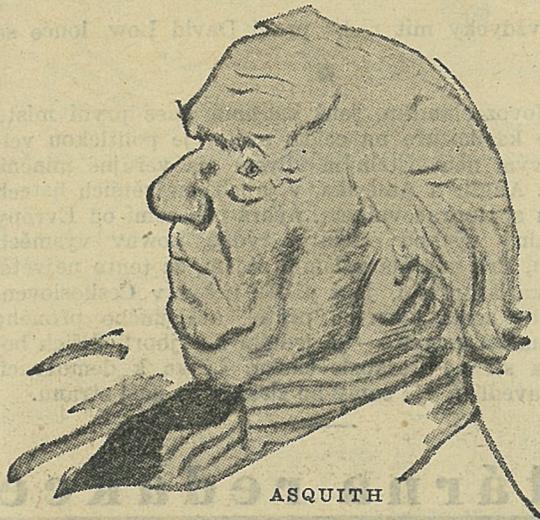

LOW

ten chodí lomozně jako stará fordka, anebo že paní ta a ta vypadá jako pohovka. Podobný druh karikatur však se omezuje vždycky jen na jedinou vlastnost karikovaného.

Daleko větších možností škýtají karikatury, v nichž se vymýšlí, co by určitá osoba v určité situaci podnikla a v nichž se známé osobnosti uvádějí do směšných situací. Je možno kreslit někoho, jak bude vypadati, až mu bude sto let a neucta karikaturista se může projevovati ještě nejrozmanitějšími jinými dohady. Ale ať už je to jakkoliv paradoxní, nejfantastičtějších účinků se v karikatuře dosáhne tehdy, jdete-li úzkou cestou reality a fakt. Všechno to zvrací běžnou víru, že dobré karikatury bývají „jen tak lehce nahozeny“. Karikatura vyžaduje vždycky množství pozorování a náčrtů.

Je to nejběžnější pověrou o karikatuře, že nejlepší z nich je ta, která je „lehce načrtnuta“ v několika linkách. V každé společnosti najdete někoho, kdo ve dvou minutách pořídí několika linkami povrchní skizy přítomných. Je však docela lhostejno, byl-li náčrt zhotoven ve dvou minutách nebo ve dvou letech. U uměleckého díla naprosto nezáleží na tom, jak rychle vzniklo, nýbrž jak dobré je. Stejně absurdním omylem je, že karikatura je tím záslužnější, čím méně linek při ní bylo použito. Mluví se o brilantních karikaturách, které nějaký mistr pořizuje „v několika výmluvných linkách“. Leckdo z toho soudí, že karikatury, pořizené v mnoha linkách, nejsou dobré. A přece — nejlepší díla největších mistrů tohoto oboru, jako je třeba Gillray, Daumier nebo Ape, jsou kreslena velmi složitou technikou, a naproti tomu mnoho nejubožejších karikatur bývá kresleno v málo linkách. Úsporná kreslířská mluva několika primitivními linkami totiž není zárukou, že skutečně se dosáhne větší výraznosti, nýbrž bývá u mnoha kreslířů pouze ctností z nouze, poněvadž by nedokázali dokončenou kresbu, která by nebyla těžkopádná. Je ovšem možno

ASQUITH

mnoho vyjádřiti deseti linkami, to záleží na umělci. Je tím možno vyvolati dojem svěžesti a překvapení. Ale úspornost v kreslířské technice nemusí být ještě úsporností ve výrazu. Karikatura nakreslená šedesáti tahy může být daleko úspornější než karikatura nakreslená pouze šesti tahy, je-li současně výraznější.

Jak se kreslí politikové.

Osobnosti činné ve veřejnosti nemívají obyčejně námitek proti tomu, aby byly karikovány, ale přece i zkušení politikové bývají polekáni, jakmile spatří kreslířův blok. Přesvědčil jsem se, že zachovávají nejvíce svých charakteristických manýr a postojů, jsou-li v pohybu a proto kdykoliv někoho kreslím, požádám ho, aby klidně chodil po pokoji a mluvil se mnou. Proto jsem nikdy nepožádal Lloyda George, aby mi stál modelem, protože jeho výbušná a pohyblivá osobnost se nemůže projevit, sedí-li na židli. Kreslil jsem ho, když pohazoval svou hlavou, byl růžový v tváři, otevíral ústa dokořán a smál se hlasitě svým vlastním vtipům. Výsledkem toho byl právě Lloyd George takový, jaký je.

Naproti tomu jsem kreslil Arnolda Benneta, jak sedí na místě se svou bílou kadeří, zasněnými očima a dlouhou bradou. Pokládal jsem to za nezbytné u tohoto mistra realistického detailu. Když však tato karikatura vyšla tiskem, napsal mi, že tvář sice byla dobrá, ale že jsem mu nakreslil chybou košili.

Řekl jsem, že kreslím rád lidi, když mluví. Působí mi to značné obtíže, protože já, bohužel, při práci vždycky mlčím. O některých lidech, jako o Siru Johnu Simonovi, se říká, že dovede vždycky dělat několik věcí současně, ale já to nedovedu. Proto jsem si pořídil určitou provokativní techniku. Stačí bedlivě provokující poznámka, jako na příklad „Ale konec konců přiznáte, pane Hitler, že jenom demokracie může zachránit svět,“ nebo „Pane Shawe, film má přece jen jiné možnosti než divadlo.“ Přesvědčil jsem se, že po takové poznámce každý můj model nastrojí svá ústa nejcharakterističtější způsobem a pustí se do řeči tak, že se mohou čtvrt hodiny věnovat klidně kreslení. Někdy tato technika mi přináší určité nevýhody. Když jsem jednou seděl u Winstona Churchilla a přál si ho pokojně prostudovati, řekl jsem mu, že britská říše je nepřírozenou snůškou různých zemí a že dominia by nešla s Anglií do války. Mělo to za následek, že mne Churchill v jedné ze svých knih charakterisoval jako „zelenookého radikalistu od protinožců“. Zvláštním rysem anglického veřejného života je, že se s anglickými politiky setkáte nejnázve při jídle. Jednou mi Ramsay MacDonald vytkl, proč ho malují vždycky s odstávající bradou. Bylo to způsobeno tím, že jsem měl příležitost klidně studovati jeho tvář pouze při jídle s ním a že při této příležitosti jeho brada přirozeně na sebe upoutala větší pozornost.

Karikatura stíhá své oběti.

Často jsem po celé dny někoho sledoval v podzemní dráze, protože jsem tu mohl klidně pozorovati jeho obličej. H. G. Wells e jsem studoval, když jsme hráli jednu z jeho oblíbených partií míčem v Easton Glebe. Protože jsem věnoval více pozornosti jeho obličejí než míči, dostal jsem od něho důkladnou ránu do oka. Jindy jsem si uhnal chřipku, když jsem denně čekal před anglickou bankou, abych nepozorovaně mohl zachytit Montague Norman a. Často se stalo, že nějaká důvěrná politická schůzka byla přerušena, protože v místnosti našli cizince. Ten cizinec jsem byl já. Jindy byli pobouření, že někdo odsunul křeslo londýnského starosty na jiné místo. Udělal jsem to já, abych na něho lépe viděl. Asquith jednou se přerušil při volební schůzi a řekl pořadatelům: „Kdo je tamhle ten člověk s tím obočím, co pořád za mnou chodí?“ Ten člověk jsem byl já.

Kreslil jsem své poznámky na programy, ubrusy, jídelní lístky, balíčky od cigaret, okraje novin, jízdni lístky i na nehty. Skizzák bývá pro karikaturistu často překážkou. Lidé se cítí dotčeni tím, když uprostřed pohřebního obřadu začnete někoho kreslit. Obyčejně se na vás začne ohlížet více lidí, než je vám příjemno. Když si někdo něco zapisuje, nechají ho klidně na pokoji. Ale jakmile začne kreslit, řeknou: „Tamhle někdo kreslí. Půjdeme se podívat, co to dělá.“

Když jsem jednou potřeboval k jedné karikatuře za pozadí vchod do domu ministerského předsedy, vynořil se pojednou ze všech koutů personál Scotland Yardu, obcházeli mne nenápadně zezadu i zepředu a studovali, není-li to pro potřebu špionáže. Karikaturisté v minulém století měli zlaté časy, protože se tehdy užívalo tvrdých bílých manžet. Jak praktické, nevtíravé a vždycky po ruce byly tyhle škrobené zápisníky. Ale měli jistě zase své potíže s prádelnami. Tyto drobné náčrty mají svou cenu v tom, že současně, když si kreslíte nějakou poznámku na papír, vrýváte si tyto linky i do své paměti.

ALDOUS HUXLEY

Různí kreslíři mají různou schopnost kresliti z paměti. Obyčejně schopnost podržeti výraz v paměti bývá spojena s nedostatkem podrobností. Tak na příklad ze dvou slavných karikaturistů v Ženevě, kteří vždycky pracují společně, Kelen si činí kreslířské poznámky do zápisníku, zatím co Derso je později z paměti doplňuje a koriguje. Nejslavnější představitel moderní karikatury, James Gillray, už před sto třiceti lety pracoval na základě nesmírně pečlivých poznámek. Nosil u sebe množství malých lístků ve formě hracích karet a na nich si zachycoval poznámky. O Honoré Daumierovi je známo, že přišel jednou do sněmovny s kusem hlíny a v ní si plasticky zachycoval osobnosti, které později doma kreslil.

Je docela nesmyslem tvrdit, že některá tvář se dá nakreslit snáze a jiná obtížněji. To záleží docela na zálibách a temperamentu umělce. Pravda je pouze to, že některým tvářím se snadněji „naučíte“, to znamená, že jim snáze rozumíte než jiným. Každý obličej, ať už má „výrazné rysy“ či nikoliv, má své možnosti pro karikaturu. Když se mne někdo ptá, jaké lidi nejraději kreslím, odpo-

vídám, že ty lidi, kteří mne nejvíce zajímají. Není při tom ani třeba, aby byli tak výrazní jako Gandhi, na něhož vzpomínám jako na jednoho z nejpříjemnějších lidí. Se svými velkýma rukama a nohama a třemi zuby, vyčnívajícími na každé straně spodní čelisti, usedl přede mnou na podlahu. Řekl: „Mně se zdá, že židle nejsou žádným pokrokem civilisace ve srovnání s podlahou.“ Velmi rád jsem také kreslil Josepha Conrada. Byl to krásný tmavý typ a působil na mne dojmem nesmírné laskavosti. Nosil červené ponožky. Nenaucím se však nikdy být opatrným. Když jsem mu ukázal několik náčrtů, které jsem podle něho pořídil, díval se na ně a nastalo trapné ticho. Řekl jsem tak něco, jako že definitivní kresba bude vypadati docela jinak, načež on řekl: „To také doufám.“

Nač karikaturisté zapomínají.

Některí lidé se vůbec nedají kresliti černou barvou. Žádná černá linka nemůže nakresliti Baldwinovy řasy s jejich písčitou barvou anebo modrost očí Churchillových. Pro různé podobné podrobnosti je třeba vymyslet si karikaturistické symboly. Daleko nesnadnější je také kresliti mladé lidi než staré. Vyvrálost a výraznost charakteru se objevuje teprve po letech. Mladé tváře Sira Oswalda Mosleye, Hore-Belishy nebo Anthony Edena a mi daly vždycky s počátku mnoho hádání. Když však jednou byly vyřešeny, jsou hrozně snadné ke kreslení. Naproti tomu je velmi snadné kresliti Aldouse Huxleye, protože má neobyčejně malebný obličej. Také ženské obličej, až na málo výjimek, jsou poměrně nesnadné, protože jednak mají měkké rysy, jednak móda v oblékání a v úpravě vlasů je přivádí k určité uniformitě.

Karikaturista si nesmí všimati jen tváře, poněvadž charakter osoby se projevuje také zejména ve tvaru těla. Některí karikaturisté se o těla mnoho nestarají. Mají na skladě tři nebo čtyři konfekční těla, jedno důstojné, nosící deštník, jiné ve státnické poloze, v ruce s rukopisem, na němž je napsáno ROZPOČET nebo SPOLEČNOST NÁRODŮ, a jiné třeba tlusté s komickými nohama. Těchto klišé se pak užívá pro různé osoby. Těla a šaty, jimiž jsou pokrývána, jsou stejně individuální, jako tváře: způsoby, jímž je zkrvcena vážná a štíhlá postava Viscontia Cecilia, svrchník, od něhož se nemůže odloučiti Hilaire Belloc, sportovní oblek s velkými kostkami, který nosí P. G. Wodelouse, nebo župan, v němž se nerozlučně doma pohyboval zesnulý Edgar Wallace. Nejde tu pouze o šaty, poněvadž šaty nedělají vždycky člověka. Kdyby krejčí ušil jakékoliv kalhoty podle své nejbujnější fantazie, přece by tyto kalhoty nemohly zamést své tajemství, že nohy, v nich obsažené, patří Lloydovi Georgeovi. A hořejší část Lloyda George je stejně nezaměnitelná, jako spodní. Stejně se nesmí přehlížeti také tvar rukou a nohou. Není to ovšem nic nového prohlásit, že ruce prozrazují charakter stejně jako obličej: potvrzují to maličké, těžkopádné ruce pana Baldwin a s jejich písčitou barvou. Příroda stejně nenávidí uniformitu, pokud se týče bot. Ačkoliv boty ve svém tvaru jsou omezeny na několik málo variací, mají tendenci k tomu přizpůsobiti se po krátké době charakteristickým vlastnostem svého nositele.

To všechno jsou podrobnosti velmi důležité pro karikaturistu. Jeho dílo je založeno na pečlivém pozorování a porozumění kreslené osobnosti. Není však možno tak bedlivě pozorovati jednotlivce, aniž tím člověk získával současně jako vedlejší produkt jakési všeobecné poznatky o lidské rase. Naučí se zejména tomu, že na světě je daleko více lidí hloupých než ničemných. A naučí se ještě něčemu. „Já na příklad, když jsem někoho z lidí kreslil,

začnu ho vždycky mít rád,“ praví David Low, louče se s námi.

Tento Novozélandčan, jenž zaujímá dnes první místo v politické karikatuře na celém světě, je politickou velmocí se svým neuvěřitelným vlivem na veřejné mínění. Nejen celá Anglie a Amerika, v jejichž největších listech je trvalým spolupracovníkem, nýbrž pás zemí od Evropy až po Dálný východ otiskuje týdně Lowův výsměch diktátorům. Pro nás má zvláštní zájem, že tento největší politický karikaturista, jenž nikdy nebyl v Československu, ani tu nemá žádných přátel, ani jiného přímého vztahu k našim zemím — je jedním z nejhrolivějších bojovníků na straně Československa. Láska k demokracii a naše spravedlivá věc samy ho získaly na naši stranu.

listárna redakce

Proč ne také „Venkov“? Máme-li Vám dáti správnou odpověď na otázku, proč mezi listy, které v neděli poskytly navzájem místo projevům poslanců opozičních stran, nebyl také Venkov, jakožto orgán největší koaliční strany, můžeme vám sdělit jen toto: bylo skutečně smlouveno, že ve „Venkově“ vyjde článek poslance Hampla a naproti tomu v „Právu lidu“ článek poslance Berana. Poslanec Hampl svůj článek „Venkovu“ poslal. Proč tedy jeho článek ve „Venkově“ nevyšel, to opravdu nevíme.

Československá justice. K Vašemu dotazu, co znamená prakticky sobotní zpráva „Prager Tagblattu“, že sudetoněmecký poslanec Dr. Neuwirth byl zanesen do seznamu obhájců, oprávněných zastupovati obviněné v vyzvědačství, sdělujeme, že je to především svědectvím toho, že ani v tomto směru nejsou opodstatněny výtky německého tisku a tím méně pak pana poslance Neuwirtha samotného na to, že československý Němec je vydán na milost a nemilost československé justice a že nemá možnost zvoliti si v takovém případě národnostně nezaujatého obhájce.

Alkoholismus stále stejný? Věříme naprosto, že právě v ten den, kdy jste v „Přítomnosti“ četl chvályhodné konstatování o vystrážlivění české vesnice, potkal jste skupinu opilých mladíků, kteří byli „očividně rádně ochmeleni“. Takové výjevy zná skoro každý člověk, ale je to již dostatečný důkaz, že alkoholismus neustupuje? To sotva. Protože Váš dopis budí dojem, jako by se u nás alkoholismu úžasně dařilo, opatřili jsme si přesnou zprávu, která Vás jistě potěší. V porovnání s r. 1929 klesla průměrná spotřeba piva na jednoho obyvatele se 77.8 na 49.2, vína s 3.6 na 3.3 a jiných lihovin se 6.2 na 3.5 litru. Vydání za lihové nápoje kleslo u každého obyvatele průměrně s 398 na 295 Kč, což je jistě slušný rozdíl. Podobná jsou také jiná čísla, a vzpomenete-li si, že článek připomínal poměry před válkou, uznáte, že se na české vesnici změnilo v tomto ohledu opravdu mnoho. Tím ovšem nechceme říci, že by abstinentní úsilí ztrácelo své oprávnění, ale domníváme se, že prostý a strohý zákaz reklamy by nepomohl. Alkoholismus je příliš veliký a složitý společenský zjev, aby se dal takto vyřídit. Zkušenosti s americkou prohibicí jsou na příklad ještě v dobré paměti a dokázaly nezvratně, že vzestup nebo pokles alkoholismu souvisí s celkovým společenským vývojem.

Tisková oprava. Pro tvrzení článku „Zastavení Rudého práva?“ uveřejněného v časopise „Přítomnost“ v čísle 27. ročníku XV. ze dne 6. července 1938, že předcházející zabavení „Rudého práva“ stala se hlavně pro urážky presidenta republiky, podal jsem žádost za trestní stíhání. František Vorlíček, vydavatel časopisu „Rudé právo“.

Zaloba Rudého práva proti nám se projednává a nastoupili jsme o svém tvrzení důkaz pravdy. Tiskovou opravu uveřejňujeme, ačkoli není pravda, že jsme tvrdili, že Rudé právo bylo zabaveno hlavně pro urážky presidenta republiky, nýbrž mezi jiným hlavně pro urážku presidenta republiky.

Přikládáme k tomuto číslu složenky Fondu na obranu státu, abychom čtenářům Přítomnosti usnadnili v těchto dnech konat povinnost k státu. Ty, kdož tak již učinili, prosíme, aby složenku předali tomu, kdo ji může ještě upotřebit.

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

TŘI KUMPÁNI.

(Parafráze Bohumila Mathesia.)

Jasmínu loubí. Sedím u vína.
Zve dobré druhy dobrá hodina —
a já jsem sám. Vtom náhle nad

kulatý měsíc se mi ukládní.
Já jemu; se mnou v temný
strání
nebes klín

můj kývá stín.
Společnost poklonami nešetí.
Tak byl jsem sám — a teď jsme tři.

Chce měsíc pít. Jak mám mu
podat džus?
Stín zdvihá pohár. Copak nevidíš,
že dneska za vás oba
pít musí moje hříšná nádoba?

Co je to ale, chlapi rozmilí?
Já píju — vy jste z toho opilí?
Měsíc se motá, švalba ke stínu,
ten si zas tančí s vůní jasmínu.
Jen já tu sedím klidně při víně,
připijím jim a dobrě hodině.
Tož loutnu sem a píseň se mnou

nocte,
pak na kutě mně, chlapi,
doprovodíte.
vždyť do jedné se vejdu postele
kumpáni světlé noci veselí.

A zítra, půlnoční až hvězdy
nebem vzplanou,
u vína v loubí, braši, na shledanou.

(Z čínských básní a veršů, jimiž
je zpestřena kniha Lin Jutanga
„Můj národ a má vlast“.)

FEUILLETON

Pearl S. Bucková:

KNiha o Číně.*)

Nejvíce ze všeho hýbe dnešní Čínou to, že mladí čínští intelektuálové objevují svou vlast. U nepokrokových mezi jejich otci ozvala se před jedním lidským věkem prudká nespokojenost z vlasti. Uvědomili si, ba vlastně byli přinuceni uvědomit si, že Čína tak, jak bývala kdysi, neobstojí před nebezpečnou a útočnou moderností Západu. Nemají při tom ani tak na mysli modernost politickou, jako rázný sled hospodářských, vychovatelských a vojenských událostí. Pravými revolucionáři byli tito čínští otcové, otcové nynější čínské generace. Zmařili trvání starého dynastického řádu, s neuvěřitelnou rychlostí proměnili výchovnou soustavu a s neudomrným zápalem vymyslili a zbudovali novou soustavu vládní. S takovou císařskou rychlostí nedokázala v takové velké zemi tak ohromné změny žádná starodávna císařská vláda.

V tomto ovzduší proměny vyrostla nynější čínská intelektuální mládež. Zatím co se otcové ještě napájeli naukou Konfuciovou, učili se klasikům a bouřili se proti nim, na tyto mladé lidi doráželo už mnoho sil nové doby. Pochytili trochu přírodovědy, trochu křesťanství, trochu ateismu, trochu volné lásky, trochu komunismu, trochu západní filosofie, trochu moderní-

*) Předmluva z právě vyšlé knihy: „Můj národ a má vlast“.

Co je humor

Humor je duševní stav. Ba více, je jisté stanovisko, jistý životní názor. Humor rozkvetá vřdycky nejsvětější tehdy, když se v průběhu rozvoje národa intelekt rozbíjí tak, že strhává vlastní ideály, neboť humor není nic jiného než intelekt, který bičuje sám sebe. V každém dějinném období, kdy lidstvo dovedlo postřehnout svou zbytečnost, nepatrnost, své bláhovosti i nehoráznosti, objevil se vřdycky nějaký humorista, tak třeba čínský Cuanťse, perský Omar Chajjám a řecký Aristofanes. Bez Aristofana by bývaly Athény chudší a bez Cuanťse by nebylo ani čínské intelektuální dědictví zdaleka tak bohaté.

Lin Jutang (v knize „Můj národ a má vlast“)

NOVÉ KNIHY

LIN JUTANG: MŮJ NÁROD A MÁ VLAST. Přeložil Matus Hoch. Parafráze čínských veršů od Bohumila Mathesia. S úvodem Pearl S. Buckové. V závěru své předmluvy, kterou vynikající básnička Pearl S. Bucková, proslavená svými románovými knihami o Číně, předslala pozoruhodnému dílu čínského spisovatele Lin Jutanga: Můj národ a má vlast, čteme věty, které toto dílo chválí tak bezvýhradně a nadšeně, že k němu přistupujeme takřka s nedůvěrou. Pearl S. Bucková říká totiž, že je to nejpravdivější a nejlubší, nejuplněnější a nejzávažnější kniha, jaká byla dosud o Číně napsána. Ale již po prvních

stránkách naše nedůvěra se rozplývá, aby se v zápatí změnila v hluboký obdiv, v úžas i překvapení, jež se nás zmocňují nad všemi stránkami tohoto vroucího i básnického, učeného i moudrého vyprávění o Číně a Číňanech všech dob, o té nezáhadnější a největší zemi světa, slučující v sobě ty nejbizarnější a nejnepochopitelnější protiklady. Čína, země Konfuciovy nauky, země mandarínů a kulí, lotosových květů i nesmírné bídy, na kterou jsme se dívali exotickým závojem, jímž nebeskou říši zahalili básníci, Čína, která právě dnes prožívá jeden z nejosudovějších okamžiků svého života v boji s japonským imperialismem, je v této knize skutečně celá se svou nesmírnou územní rozlohou i rozmanitostí národního života, se svou udivivší podivou životností, která ji provedla velkými dramaty dějin,

světský hodnostář. To platí též v jiných dějinách. V Číně bylo přece jen příliš mnoho poctivých a rozumných mladých hlav, které si toho všimly a smýšlely se s tím, že vnější svět má s čínskými poměry velmi málo společného, a pokud s nimi vůbec něco společného má, dalo se jim předejít, kdyby se byla Čína trochu dříve vtrhla ze své nehybnosti a její vůdové ze své slepoty a svého prospěchářství.

Nastalo pak období zoufalství a šlepenství a přepjaté idealistického uctívání Západu. Zřejmý blahobyt cizích zemí se pocítoval jako bezprostřední plod západnického vědeckého rozvoje. Tehdy se rozbuje v Číně komplex méněcennosti a mladí vlastenci se zmítali mezi zkroušeností nad tím, jaká jejich vlast jest, a touhou zatajit to cizincům. Co se týče vlasti, nebylo z nich možno dostat pravdu. Cizince nenáviděli a zároveň se jim obdivovali.

Nelze říci, co by se bylo dalo, kdyby se byl Západ stále těšil blahobyty a míru. Stačí, že se jim přestalo těšit. Číňané se dívali se zájmem a občas s uspokojením na světovou válku, na depresi, na zhroutilé blahobyty a na marné úsilí vědců odvrátit tyto pohromy. Začali si říkat, že Čína na tom konec konců není tak špatně. Všude je zřejmě hlad a všude jsou lupiči a jeden národ není o nic lepší než druhý, a když je tomu tak, měla Čína za starých časů přece jen pravdu a bude tedy nejlépe vrátit se nazpět a podívat se, jaká byla vlastně ta stará čínská filosofie. Učila aspoň lidi, že mají žít spokojeně a těšit se z malých věcí, když nejsou velké, upravovala jim život a posky-

Lin Jutang:

ČÍNSKÝ ÚPADEK.

Mnozí Evropané v Šanghaji se diví, proč s nimi jejich čínští známi najednou přetřhli řeč, a vůbec si neuvědomují tu prostou věc, že Číňané nevydrží napětí dlouhého a vzrušeného rozhovoru, zvláště když se vede v cizí řeči. Leckterý čínsko-evropský svazek, ať už manželský nebo obchodní, se ztroskotá na Evropanově nedůtklivosti k uhlazené čínské škrobivosti a Číňanově nedůtklivosti k Evropanově povídavosti. Číňanům je nadmíru k smíchu, jak američtí jazzoví kapelníci třesou kolony a jak se evropští cestující procházejí sáhodlouze po palubě parníků.

Vyjma Čiang Kaišeka a T. V. Sunga nedou čínští vůdci „jako mezeček“; pracují zkrátka jako civilisovaní tvorové, u nichž život nestojí za příliš úmornou lidskou námahou, a když se nakonec přece Čiang Kaišek a T. V. Sung vyřknou, stane se to tak jen díky jejich zdravému jádru a dřičetvi. Právě T. V. Sung oznámil při odstoupení čínským rčením, „že je silný jak vůl“ a neomlouval své politické odstoupení — jak to nestyděně dělávají všichni ostatní čínští hodnostáři — cukrovkou, skornatělými jádry nebo nervovou únavou. Seznam tělesných i duševních chorob, od zkaženého žaludku a nemožených ledvin až k otřeseným nervům a pomatené hlavě, jak je hodnostáři — a většinou podle pravdy — ze svých politických nemocí oznamují, vyplnil by v moderní nemocnici všechny klínky i oddělení.

Až na Sun Jatsena, který byl výjimkou, čínští vůdci, ať vesměs znamenití učenci, nic nechtou a nepíší. Nelze si vůbec představit, že by si napsal čínský vůdce vlastní životopis, jako je třeba takové dílo Trockého; deset let po Sun Jatsenově smrti napsal ještě žádný Číňan jeho znamenitý životopis, který by byl na první pohled výnosný; rovněž není dostatečného životopisu Tseng Kuofanova, Li Hungčangova a Jüan Šik'aoova.

Pojmení čaje v jmenu a nekonečné mluvení a žvýkání melounových jader doposud zabíralo — ada se — učencům všechn čas. Tím si vysvětlíme, že šperkovité verše, uhlazené úvahy, krátké předmluvy k dítím přátel, smuteční nástiný jejich života a stručné cestopisy tvoří devadesát procent děl proslulých čínských spisovatelů. Když si nemůže člověk dopřát možnost, musí se rozhodnout pro úhlednost, a když si nemůže počínat útočně, musí udělat z uměřenosti ctnost.

tovala jim jakýs takýs klid a bezpečí. Nejnovější zájem Západu o Čínu, nostalgie některých západníků, zaviďejících Číně její prostotu a klidnou životní osnovu a obdivujících se jejímu umění i filosofii, vylily rovněž mladým Číňanům sebedůvěru.

Má to dnes za následek, že se prostě opakuje staré bibličké přísloví, že otcové pojídali kyselé hrozny a děti z toho trnou zuby. Mladá Čína,

v nichž si uchovala čisté, nezkažené srdce, lásku k přírodě a ke všemu živému. Je tu Čína pradávna i přítomná, země potácející se z extrému do extrému, která dnes prožívá renaissance své tradice a je svědkem návratu mladých Číňanů k půdě, k starému čínskému umění i klidné životní osnově dřívějších pokolení a kterou dnes obdivuje celý svět v jejím boji s Japonskem, v boji, jenž v Číně probudil cit národního vědomí a sounáležitosti a semkl miliony a miliony Číňanů v celek odhodlaný bránit svou vlast až do sebeobětování. A tak nám kniha *Můj národ a má vlast* neukazuje jen, jak přes rozvaliny staré čínské zdi proudí sem z celého světa nové ideje, nýbrž také všechno, co je pro Čínu, dnes zbrocenou krví, příznačné, charakteristické a podstatné. Dovídáme se tu, jaké jsou vlastní znaky a tajemství jejího života, přírody, myšlení i jednání, jejího umění, filosofie i problematiky a nad to pak dýchá na nás z Lin Jutangova díla pravý a rodný život jeho vlasti a národa, nedotčený falešnou moderností a vane z něho duch Číny, zachycený krásnými a přesnými slovy. Prostě *Můj národ a má vlast* je kniha, která světu, dychtivému zejména dnes po poznání země, která krvácí a trpí, aby v budoucnosti byla jednotnější a

silnější, ji objevuje tak výrazně a přesně, jako to nečinila dosud žádná kniha ve světové literatuře. Po všem tom, co se o Číně psalo nesmyslného s nádechem falešného exotismu, je Lin Jutangova kniha, spojující v sobě nesmírnou učenost s bystrostí pohledu a vroucností citění, prvním dílem, které skutečné Číně nezůstává nic dlužno, objevuje ji srdcem i rozumem. Nepochybujeme, že český čtenář, jemuž se dostává do rukou po velkém úspěchu v Anglii, Americe a Německu jako 10. svazek úspěšné sbírky *Století přerodu*, v pečlivém básnickém jemmém i výrazném překladu Matouše Hocha — překrásné parafráze čínských veršů jsou mistrovským dílem Bohumila Mathesia — bude touto knihou nepochybně nadšen a okouzlen. Věru, takovou knihu, zjevující nám živé a autentické i s úžasnou zábavností svět čínského života a člověka, knihu plnou moudrosti, lahodného i vlidného humoru, zároveň vážnou i pravdivou, básnický silnou i životnou, jsme ještě nečetli. Cena brožovaného svazku je 40 Kč, váz. 55 Kč.

Kraus a spol., krejčovský atelier Praha II., Panská 10, oznamuje svým váženým zákazníkům, že právě došli zásilky skvělých moderních anglických látek.

kteřou omrzel revoluční zápal otců, vrací se k staré Číně. Bývá to skorem zábavné pozorovat u nich často až pokorné odhodlání být opravdovými Číňany, jíst čínskou stravu, žít po čínsku, šatit se po čínsku. Být ve všem všudy Číňany je u některých pozápádníctvých Číňanů právě taková libůstka a schválnost, jako bylo u jejich otců nošení cizokrajných šatů, jedení nožem a vidličkou a touha dostat se na Harvardskou universitu. Tihle nyní mladí lidé nosí cizokrajné šaty ošklivě a anglickou literaturu znají neskonale lépe než vlastní; najednou se jim to zprotivilo a chtějí se vrátit k pradědům.

Ten sklon je patrný všude a to nejen ve vnějšnostech šatstva a zvyků; ještě důkladněji je ho znát v umění a v literatuře. Tak na pří-

klad námětem moderních čínských románů byly ještě před několika lety především situace v moderní lásce, milostné svazky s cizinci, vzpoury proti domovu a rodičům a celý jejich tón byl trochu chorobný a rozhodně nevyvrstl z domácí půdy. V umění i v literatuře je toho až dosud nadbytek, ale znenáhla přece jen proniká do nich zdraví, zdraví života prostých lidí, kteří si žijí prostě a houževnatě na zemi. Mladí intelektuálové začínají objevovat vlastní široké davy. Začínají zjišťovat, že na venkově, v městečkách a vesnicích je pravý a rodný život Číny, na štěstí až dosud téměř nedotčený zplícenou moderností, kterou churaví jejich život. Začínají se radovat z toho, že mají ve svém národě pevné základy, a čerpají z nich vzpruhu. (Pokračování.)

Sanatorium dr. Opatrný

Telefon číslo 15

Starý Smokovec

léčí plicní choroby - Morbus Basedow - Otevřeno po celý rok

T G M

Vzpomínáme osobnosti a zjevu presidenta Osvoboditele

K. Č.:

Hovory s T. G. Masarykem

Váz. v plátně 60 Kč, v polopergamenové vazbě 75 Kč, 60.000 výtisků. Lidové vydání 9 Kč, váz. 12 Kč. 82.000 výtisků.

Jan Herben:

Masarykův rodinný život

9. vyd. 10 Kč, váz. 16 Kč.

Monumenty a květiny. Básně

25 Kč, 37 Kč.

L. N. Miljukov:

Masaryk a Beneš

2. vyd. 4 Kč.

Dodá každý knihkupec.

Fr. Borový

Proč se nebránili ...

Proč se nebránilo Rakousko proti německému vpádu?

Tuto otázku zodpověděl vídeňský šéfredaktor Eugen Lennhoff v knize

POSLEDNÍCH PĚT HODIN RAKOUSKA

Je to obžaloba všech váhajících, bezradných, nerozhodných státníků, je to výstraha, jež ukazuje nám Českoslovákům, jak je důležité, abychom byli připraveni. Lennhoffova faktografie není jen bystře viděnou reportáží z tragického konce Rakouska, nýbrž svou věcností, živým líčením a napínavostí předstihuje ten nejdramatičtější film

Úspěch Lennhoffovy knihy v Československu vzrostl téměř přes noc. Československý tisk ji přivítal:

„Je největší aktualitou našich dnů, poněvadž je to svědectví dobrovolného soumraku kdysi velikého Rakouska, jež bylo nyní pohlceno germánským mořem. Čte se to jako nejnepřinavější reportáž.“
NÁROD.

„Nie posudok, ale celý obsah tejto vzrušujúcej kroniky posledných dní Rakúska mal by byť uverejňovaný na prvých stránkach novin, plakátovaný na narážkach a čítaný denodenne v rádiu.“
SLOVENSKE ZVESTI.

Tento dramatický film osudných událostí, jež vyvrcholily úplným rozkladem a zánikem Rakouska, je názorné vyučování politické, jemuž se nesmí vyhnuti nikdo... právě u nás.“
NÁRODNÍ OSVOBOZENÍ.

„Knihu lze doporučit všem našim politikům a novinářům, aby pochopili, že nebezpečí, hrozící našemu státu od expanzivního souseda, není naprosto odstraněno.“
A-ZET.

„Tak dobře, tak napínavě, přehledně, dramaticky a při tom věrně je ta kniha napsána.“
ČESKÉ SLOVO.

Knihy má 288 stran a je za 32 Kč brožovaná a za 42 Kč vázaná.

V edici faktografií **KOŘENY DOBY** vyšlo dříve:

NIKDE JSEM NENAŠEL KLID od Webb Millera, 272 stran, brožované 39 Kč, vázané 51 Kč.

STRACH JAL EVROPU od Johna T. Whitakera. Předmluva od Johna Gunthera. 296 stran, brožované 26 Kč, vázané 38 Kč.

DON QUIJOTE NA ROZCESTÍ od Gustava Wintera, 320 stran, brožované 45 Kč, vázané 57 Kč.

SYNOVÉ DOBYVATELŮ od gen. VI. Klecandy, 240 stran, brožované 25 Kč, vázané 37 Kč.

Dejte si je předložit u svého knihkupce nebo si o ně napište nakladatelství

SPINX • B. JANDA • PRAHA XVI, PŘEMYSLOVA 16